

Barneverns klienter i Norge 1990–2005

En longitudinell studie

*Sten-Erik Clausen
Lars B. Kristofersen*

RAPPORT
NR 3/08

Barnevernsklinter i Norge 1990–2005

En longitudinell studie

STEN-ERIK CLAUSEN
LARS B. KRISTOFERSEN

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 3/2008

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2008
NOVA – Norwegian Social Research
ISBN 978-82-7894-277-2
ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto: © Ingram
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo
Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Denne rapporten er en sluttrapportering fra prosjektet Barnevern i Norge 1990–2006. Prosjektet har vært finansiert av Barne- og familiedepartementet og senere Barne- og likestillingsdepartementet i perioden 1.1.2005 til 31.12.2007. I februar 2007 overtok Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) ansvaret for oppfølging av prosjektet. Prosjektet har vært ledet av forsker Sten-Erik Clausen og forsker Lars B. Kristofersen har vært prosjektmedarbeider.

Forfatterne ønsker å takke Statistisk sentralbyrå (SSB) for et godt samarbeid gjennom mange år. Spesielt vil vi takke seniorrådgiver Halvor Strømme for utmerket service og profesjonelt utført arbeid i alle disse årene. Videre vil vi takke statistikkrådgiver Trygve Kalve for et godt og hyggelig samarbeid. I Bufdir ønsker vi spesielt å takke seksjonssjef Anna Bjørshol og rådgiver Kristina Nordlund for godt samarbeid og konstruktive kommentarer underveis. Til slutt vil vi takke Ida Hydle og Morten Blekesaune for nyttige kommentarer.

Oslo mars 2008

Sten-Erik Clausen
Forsker

Lars B. Kristofersen
Forsker

Innhold

Sammendrag	9
1 Innledning	17
2 Data og metode	19
2.1 Innledning.....	19
2.2 Data og variabler.....	19
2.3 Utvalg	20
2.4 Problemstillinger	22
2.5 Styrker og svakheter ved registerdata – hva kan dataene si oss?	22
2.6 Levekårsforskning på barn og marginale grupper	24
3 Barnevernskarrierer 1993–2005	25
3.1 Innledning.....	25
3.2 Betydningen av alder og debuttidspunkt for varighet av karrierer	25
3.3 Varighet av barnevernskarrierer	26
3.4 Oppsummering	29
4 Fosterhjemskarrierer 1993–2005	30
4.1 Innledning.....	30
4.2 Varighet av fosterhjemsoffholdene.....	30
4.3 Oppsummering	33
5 Hvordan går det med barnevernsbarna som voksne?	34
5.1 Innledning.....	34
5.2 Utdanning.....	36
5.3 Inntekt	42
5.4 Sosialhjelp.....	45
5.5 Arbeidsledighet	48
5.6 Hvorfor går det så dårlig med barnevernsbarna?	52
5.7 Oppsummering	55
6 Ettervern og positive voksenkarrierer	57
6.1 Innledning.....	57
6.2 Utvikling og utbredelse av ettervern	57
6.3 Positive voksenkarrierer blant tidligere klienter	59
6.4 Positive voksenkarrierer i totalbefolkningen	65
6.5 Oppsummering	65
7 Tidlig intervensjon og plassering	67
7.1 Innledning.....	67
7.2 Plasseringer i fosterhjem	67
7.3 Plasseringer i barne- og ungdomshjem	68
7.4 Andre typer plasseringer.....	69
7.5 Diskusjon.....	70
7.6 Oppsummering	71

8 Grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og død	72
8.1 Innledning.....	72
8.2 Grunn- og hjelpestønad	72
8.3 Uførepensjon	75
8.4 Død	77
8.5 Oppsummering	79
9 Oppsummering og konklusjon	80
9.1 Innledning.....	80
9.2 Noen sentrale funn og resultater	80
9.3 Implikasjoner og konklusjon	82
Summary	85
Referanser	87

Tabell- og figuroversikt:

Tabell 2.1. Fordeling på noen bakgrunnsvariabler for barnevern- og sammenlikningsutvalget for året 2005	21
Tabell 3.1 Barnevernets basismatrise: karrierematriksen 1993–2005: Alle barn (klienter) som debuterte i barnevernet i perioden 1993–2005 (N=87.292). Maksimalt antall mulige klientår (rader) x antall år som klient (kolonner).....	27
Tabell 3.2 Antall og andeler med ulike typer barnevernskarrierer	28
Tabell 3.3 Fordeling av kort- og langtidsklienter basert på antall år i barnevernet og antall klientår man kan ha. Korttid=1–3 år, langtid=4 år og mer. Antall og totalprosent	28
Tabell 4.1 Antall barn som har vært i ulike typer fosterhjem i perioden 1993–2005.	30
Tabell 4.2. Fosterhjemsmatrisen: maksimalt antall klientår x antall fosterhjemsår 1993–2005	31
Tabell 4.3 Antall og andeler med ulike typer barnevernskarrierer	32
Tabell 4.4 Fordeling av kort- og langtidsklienter basert på antall år i fosterhjem og antall klientår man kan ha i perioden 1993–2005. Korttid=1–3 år, langtid=4 år og mer. Antall og totalprosent.....	32
Tabell 5.1 Illustrasjon av designet for analysene i dette kapitlet.....	34
Tabell 5.2 Ulike utvalgsstørrelser vi benytter i dette kapitlet og hvilke tema de er benyttet til.....	35
Tabell 5.3 Beskrivelse av utdanningskodene vi benytter i dette kapitlet	36
Tabell 5.4 Utdanning per 2005 (de over 25 år) etter type plassering i perioden 1993–1999	38
Tabell 5.5 Utdanning for personer over 25 år per 2005 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999.....	39
Tabell 5.6 Logistisk regresjonsanalyse med høyeste utdanning som avhengig variabel. Utvalg: barnevern- og sammenlikningsutvalget, over 17 år i 1997.....	41
Tabell 5.7 Brutto inntekt i 2004 etter type plassering i perioden 1993–1999.	43
Tabell 5.8 Brutto inntekt for personer over 24 år per 2004 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999.....	45

Tabell 5.9 Andeler korttids- og langtidsklienter av sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter type plassering i perioden 1993–1999. Prosent. (N= 17.480 tidligere barnevernsbarn)	46
Tabell 5.10 Andeler som har mottatt sosialhjelp 1997–2005 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999.....	48
Tabell 5.11 Andel som har fått sosialhjelp minst én gang i perioden 1997–2005 etter type plassering i perioden 1993–1999.....	49
Tabell 5.12 Andeler som har vært arbeidsledige i perioden 1997–2004 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999.....	50
Tabell 5.13 Logistisk regresjonsanalyse med noensinne arbeidsledig i perioden 1997–2004 som avhengig variabel. Utvalg: barneverns- og sammenlikningsutvalget, over 17 år i 1997.....	51
Tabell 5.14 Type saksgrunnlag etter alder i 2005 for alle barneverns klientene i perioden 1990–2005.....	53
Tabell 5.15 Andeler barn som har mor eller far med fem ulike kjennetegn.....	54
Tabell 6.1 De viktigste ettervernstiltak for årene 2000–2005.....	59
Tabell 6.2 Variabler som benyttes i definisjonen av vellykkete karrierer etter tiltak fra barnevernet.....	60
Tabell 6.3 Logistisk regresjonsanalyse med vellykket karriere som avhengig variabel, og et utvalg demografiske variabler som uavhengige. Over 17 år i 1997.....	63
Tabell 7.1 Andeler som ble siktet i perioden 1997–2001 etter debutalder i fosterhjem. Separate analyser for 6 fødselskohorter.....	68
Tabell 7.2 Andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder i fosterhjem. Separate analyser for 6 fødselskohorter.....	68
Tabell 7.3 Andeler som ble siktet for en forbrytelse i perioden 1997–2001 etter debutalder i barne- eller ungdomshjem. Separate analyser for hver fødselskohort.....	69
Tabell 7.4 Andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder i barne- eller ungdomshjem. Separate analyser for hver fødselskohort.....	69
Tabell 8.1 Mottak av grunnstønning i perioden 1997–2004 for begge utvalgene.....	72
Tabell 8.2 Mottak av hjelpestønning i perioden 1997–2004 for begge utvalgene.....	73
Tabell 8.3 Mottak av både grunn- og hjelpestønning i perioden 1997–2004 for begge utvalgene.....	73
Tabell 8.4 Andeler og antall som fikk grunn- og/eller hjelpestønning i årene 1997 til 2004 etter saksgrunnlaget i barnevernet.....	74
Tabell 8.5 Andeler og antall som fikk grunn- eller hjelpestønning i årene 1997 til 2004 etter type plassering utenfor hjemmet.....	75
Tabell 8.6 Andel som fikk uførepensjon i 2005 for begge utvalgene.....	75
Tabell 8.7 Andeler og antall som er uføretrygdet per 2005 etter saksgrunnlaget i barnevernet. Utvalg: over 18 år i 2005.....	76
Tabell 8.8 Andeler og antall som er uføretrygdet per 2005 etter type plassering utenfor hjemmet. Utvalg: over 18 år i 2005.....	76
Tabell 8.9 Andel døde per 2005 for personer født før 1988 i begge utvalgene Per 1000. (p = 0,000 i begge utvalgene).....	77
Tabell 8.10 Andeler og antall som er døde per 2005 etter saksgrunnlaget i barnevernet. Utvalg: født før 1988. Per 1000.....	78
Tabell 8.11 Andeler og antall som er døde per 2005 etter type plassering utenfor hjemmet. Utvalg: født før 1988. Per 1000.....	79

Figur 5.1 Utdanningsnivået for tidligere barnevernsklienter og sammenlikningsutvalget over 25 år i 2005.....	37
Figur 5.2 Andeler med høyskole- eller universitetsutdanning etter type plassering/ tiltak for gutter og jenter over 25 år i 2005.....	38
Figur 5.3 Andeler med høyere utdanning etter saksgrunnlag og kjønn. Prosent.....	40
Figur 5.4 Fordelinger av brutto inntekt for tidligere barnevernsklienter og sammenlikningsutvalget.....	43
Figur 5.5 Andeler med brutto inntekt over 300.000 kroner etter type plassering og kjønn. Prosent.....	44
Figur 5.6 Andeler som har mottatt sosialhjelp etter type utvalg.....	45
Figur 5.7 Andel langtids sosialhjelpsmottakere etter type tiltak og kjønn. Prosent.....	47
Figur 5.8 Andel arbeidsledige i perioden 1997–2004 blant barnevernsbarn og sammenlikningsutvalget etter antall år registrert arbeidsledig. Alder over 17 år i 2000.....	48
Figur 5.9 Andeler som har vært arbeidsledige i perioden 1997–2004 etter type plassering og kjønn.....	49
Figur 6.1 Antall klienter over 18 år med tiltak fra barnevernet.....	58
Figur 6.2 Antall ettervernsklienter i 2005 etter alder.....	58
Figur 6.3 Fordeling av karriereskårer blant barnevernsbarna etter om de fikk ettervern eller ikke.....	61
Figur 6.4 Karriereskåre for kvinner og menn blant tidligere barnevernsklienter.....	61
Figur 6.5 Andel med positive karrierer etter saksgrunnlaget i barnevernet.....	62
Figur 6.6 Andeler med en positiv karriere for tidligere barnevernsklienter etter type plassering.....	62
Figur 6.7 Andeler av tidligere barnevernsbarn med vellykkede karrierer.....	64
Figur 6.8 Karriereskåre for barnevern- og sammenlikningsutvalget.....	65
Figur 7.1 Andeler som ble siktet i perioden 1997–2001 etter debutalder for ulike typer plasseringer. Alder 18–20 år i 2005.....	70
Figur 7.2 Andeler som mottokk sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder for ulike typer plasseringer. Alder 18–20 år i 2005.....	70
Figur 8.2 Antall døde barnevernsklienter etter alder ved død.....	77

Sammendrag

Denne rapporten bringer resultater fra analyser av registerdata om barn som har fått tiltak fra barnevernet i perioden 1993 til 2005. Den overordnede problemstillingen er: hvordan går det med disse barna som voksne sammenliknet med personer som ikke har vært i barnevernet? Analyser av slike data fra utlandet tyder på at prognosene for mange av disse barna er relativt dårlige.

Problemstillingene i rapporten er følgende:

- Hvor lenge blir barna i barnevernet? Her beskrives varigheten av barnevernskarrierene uten hensyn til hvilket tiltak barna mottar.
- Hvor lenge blir barna og de unge i fosterhjem? Med fosterhjem menes foruten vanlig fosterhjem også familieplassering, beredskapshjem og forsterket fosterhjem. Vi gir en beskrivelse av varigheten av disse tiltakene.
- Hvordan går det med barna etter de har forlatt barnevernet? Vi beskriver her hvordan det går med barnevernsbarna med hensyn til utdanning, inntekt, sosialhjelp og arbeidstilknytning, sammenliknet med personer som ikke har vært i barnevernet.
- Hvordan går det med de unge som har fått ettervern? Går det bedre med de unge som fortsatt får tiltak etter de har fylt 18 år?
- Hvem går det bra med tross vanskelige oppvekstvilkår? Vi ønsker å undersøke hvem det går bra med til tross for dårlige oppvekstvilkår.
- Hvilken betydning har tidlig intervensjon? Her sammenliknes barn som debuterte i fosterhjem når de var i førskolealderen, med unge som fikk fosterhjem første gang som tenåringer.
- Hvordan er helsetilstanden til tidligere barnevernsbarn? Dette studeres indirekte, ved å undersøke barnevernsbarnas bruk av hjelpe- og grunnstønad, utbredelse av uførepensjon og dødsfall.

Kapittel 2: Data og metode

Datamaterialet som benyttes i denne rapporten består av registerdata om barn i barnevernet fra perioden 1990–2005 som ble overført prosjektet fra Statistisk sentralbyrå. De viktigste variablene i dette materialet er hvem som

meldte saken, hvilket saksgrunnlag som ligger til grunn for tiltaket og type tiltak som barnet mottar. Foruten barnevernsdata er det koplet data fra andre registre om *mottak av sosialhjelp, siktelser for forbrytelser, dødsårsaker og trygde-data*. I tillegg er det også koplet til en rekke kjennetegn fra Det sentrale folkeregisteret som utdanning, inntekt, sivilstand og landbakgrunn. I alt består materialet av vel 120.000 nåværende og tidligere barnevernsklinter som nå er i alderen 0 til 37 år. I tillegg har vi koplet til et sammenlikningsutvalg på 112.000 personer som ikke har fått tiltak av barnevernet.

Styrker og svakheter ved datamaterialet

Registerdata har den styrken at vi ikke får noen frafallsproblematikk. Designet er longitudinelt og spenner i dag over en periode på 16 år. At vi kan følge barna fra år til år og registrere hvilke tiltak de får og hvor lenge de ulike tiltakene varer, er en styrke ved disse dataene. At vi kopler til data fra andre kilder etter de har fylt 18 år, betyr at vi også kan studere hvordan det går med barna etter de har forlatt barnevernet.

Ved bruk av registerdata er variabeltilfanget begrenset til opplysninger som er offisielt registrert. Dette gjør at man kan savne enkelte typer variabler. Eksempler på dette er for eksempel gode mål på fysisk og mental helse. Av andre interessante variabler kunne være ulike personlighetsmål og holdningsvariabler.

Det er viktig å være klar over at man ikke kan trekke sikre slutninger om årsaker fra en slik undersøkelse. Man kan for eksempel ikke med disse data vite hvordan det hadde gått med de unge hvis de ikke hadde fått tiltak fra barnevernet. Undersøkelsen kan heller ikke si noe sikkert om effekten av ulike tiltak. Dette skyldes blant annet at de barna som får ulike tiltak, trolig er forskjellige i utgangspunktet.

Barnevernsutvalget er en selektert gruppe barn og ungdom som har hatt vanskelige oppvekstvilkår, mens sammenlikningsutvalget ikke inneholder noen som har fått tiltak fra barnevernet. Dette betyr at vi må forvente å finne store forskjeller mellom disse to utvalgene. Internasjonal forskning har vist at store deler av de som har vært under omsorg utenfor hjemmet, senere i livet får dårlige levekår.

Kapittel 3: Barnevernskarrierer 1993–2005

Mange har vært interessert i varigheten av tiltakene i barnevernet, da man antar at stabile og langsiktige omsorgsovertakelser er en stor fordel for barna.

Man har imidlertid savnet data som har kunnet si noe sikkert om dette. Med dette datamaterialet kan vi beregne dette nokså nøyaktig. Det er to forhold man må ta hensyn til når man skal beregne karrierenes varighet. For det første bør man kontrollere for klientens alder ved debut i barnevernet. Dersom man debuterer som 14-åring, kan karrieren bli maksimum 4 år. En annen ting vi må ta hensyn til er året man debuterer, fordi dataene ikke går lenger enn til 2005. Dersom man debuterer i 2004, kan vi kun observere to års barnevernskarriere. Hvis man ikke tar hensyn til disse to forholdene og kun summerer antall år med tiltak, vil man underestimere varigheten av barnevernskarrierene. Ved å ta hensyn til dette, har vi beregnet at per 2005 er 36 prosent av barnevernsklientene langtidsklienter. Langtidsklienter er da definert som barn og unge som har fått tiltak i mer enn tre år. Andelen langtidsklienter, de som kan være klient i mer enn tre år, er 53 prosent. Ved å benytte alder og debutår kan vi også beregne antall klienter som får ettervern. For perioden 1993–2005 ble det beregnet at 3.561 klienter fikk dette, og det utgjorde rundt 4 prosent av alle klientene.

Kapittel 4: Fosterhjemskarrierer 1993–2005

Ved beregning av fosterhjemskarrierene må vi ta de samme hensyn. Dersom vi definerer langtidsopphold i fosterhjem med minst 4 års varighet, har vel 30 prosent av alle fosterhjemsbarn i perioden 1993–2005 vært langtidsklienter i fosterhjem. I alt 421 eller 2,6 prosent av alle fosterhjemsbarna fikk fosterhjem som ettervern.

Kapittel 5: Hvordan går det med barnevernsbarna som voksne?

I dette kapitlet studerer vi de som har vært i barneverntiltak i perioden 1993–1999. Av disse følger vi videre de som var 18 år eller mer i 2000. Dette utgjør i alt 21.133 personer som følges gjennom perioden 2000–2005 med hensyn til sosialhjelp og arbeidsledighet. Videre studerer vi de som er 21 år eller mer i 2000, med hensyn inntekt og utdanning i henholdsvis 2004 og 2005.

Internasjonal forskning har vist at barn som har vært i omsorg utenfor hjemmet, har mye høyere risiko for en rekke negative utfall som voksne sammenliknet med andre jevnaldrende. I Sverige fant man bl.a. økt risiko for tidlig død, for mentale problemer, for lav utdanning og høyere risiko for tidlig graviditet. Liknende resultater fant man også i Danmark, England og i USA.

At undersøkelser fra flere land gir så entydige resultater betyr at også vi må forvente at levekårene til store deler av barnevernsutvalget er relativt dårlige.

Utdanning

Høyeste utdanning ble registrert i 2005, og utdanningen er kodet etter *Ny standard for utdanningsgruppering* (NUS). Resultatene viser at 34 prosent av tidligere barnevernsbarn har høyere utdanning enn videregående grunnutdanning, mens hele 80 prosent i sammenlikningsutvalget har så høy utdanning. Videre viser resultatene at blant de som har vært plassert utenfor hjemmet, er det fosterhjemsbarna som har høyest utdanning. I alt 44 prosent av disse har høyere utdanning enn videregående grunnutdanning. Dette skyldes trolig at færre i denne gruppen har store problembelastninger sammenliknet med f.eks. de som har vært i institusjon. Blant tidligere barnevernsbarn har jenter mer utdanning enn gutter, slik det også er i sammenlikningsutvalget. En *logistisk regresjonsanalyse* av barnevernutvalget viste at kvinner, gifte, de som har foreldre som ikke mottok sosialhjelp og klienter som fikk ettervern hadde størst sjanse (odds) for å ha høy utdanning. De som hadde hatt ettervernstiltak hadde 47 prosent større sjanse (odds) for å ta utdanning, enn de som ikke fikk ettervern.

Inntekt

I alt 55 prosent av barnevernsgruppen har brutto inntekt under 200.000 kroner, mens bare 35 prosent har så lav inntekt i sammenlikningsutvalget. Guttene har høyere inntekt enn jentene, både i barnevern- og sammenlikningsutvalget. I barnevernsgruppen har 65 prosent av tidligere barn og unge i institusjoner og forsterkede fosterhjem inntekt under 200.000 kroner. Blant tidligere klienter er det de som har hatt saksgrunnlag funksjonshemmet, atferdsavvik og rusmisbruk som har lavest inntekt. Blant de funksjonshemmete har hele 80 prosent inntekt under 200.000 kroner.

Sosialhjelp

Andelen sosialhjelpsmottakere er langt høyere blant tidligere barnevernsbarn enn i sammenlikningsutvalget. I barnevernsgruppen har 70 prosent mottatt sosialhjelp en eller flere ganger i perioden 1997–2005. Tilsvarende andel i sammenlikningsutvalget er 12 prosent. Blant de som har vært i barnevernsinstitusjoner, har hele 85 prosent mottatt sosialhjelp minst én gang i perioden 1997–2005, og vel 60 prosent var langtidsmottakere, dvs. mottatt

sosialhjelp i mer enn 12 måneder. Blant de som har vært i fosterhjem, er andelen langtidsmottakere litt under 40 prosent. Andelen langtidsmottakere i sammenlikningsutvalget er bare 4 prosent. Flere menn enn kvinner mottar sosialhjelp. Over 62 prosent av de som hadde rusmisbruk som saksgrunnlag, var langtidsmottakere av sosialhjelp. Dette gjelder 51 prosent av de som hadde saksgrunnlaget atferdsavvik. Færrest langtidsmottakere finner vi blant saksgrunnlagene døde foreldre og barnet funksjonshemmet.

Arbeidsledighet

Etter fylte 18 år har nesten 70 prosent av tidligere barneverns klienter vært registrert arbeidsledige i perioden 1997–2004. I sammenlikningsutvalget er det ca. 40 prosent som har vært registrert arbeidsledige. Det er blant tidligere institusjonsbarn vi finner de største andelene som har vært arbeidsledige. Flest arbeidsledige finner vi dessuten blant tidligere klienter med saksgrunnlagene atferdsavvik og rusmisbruk. En logistisk regresjonsanalyse av sammenlikningsutvalget viste at følgende kjennetegn øker sjansen for å ha vært arbeidsledige: at man er mann, er ugift eller skilt, at man har landbakgrunn i 3. verden, og at foreldrene mottok sosialhjelp. En egen analyse av tidligere barnevernsbarn viste at de som hadde fått ettervern, hadde redusert sjanse for å bli arbeidsledige.

Hvorfor går det så dårlig med barnevernsbarna?

Barnevernsbarna er en selektert gruppe som har et mye dårligere utgangspunkt enn resten av befolkningen. Dette viser data om foreldrene til de tidligere barnevernsbarna. Blant foreldrene er det mange flere som har mottatt sosialhjelp, det er større andeler ugifte og skilte, flere med lav utdanning og lav inntekt og flere som er døde. Alt dette indikerer at barnevernsbarna har et mye dårligere utgangspunkt enn andre barn. Resultatene er også i overensstemmelse med forskning fra utlandet.

Barnevernet lykkes i å fange opp de vanskeligstilte

At det er så store forskjeller mellom barnevernsgruppen og sammenlikningsutvalget tyder på at barnevernet gjør en god jobb med å fange opp de vanskeligstilte i samfunnet. Hadde forskjellene mellom utvalgene vært små, måtte en stille spørsmål om barnevernets legitimitet, og om de også inkluderte mange som ikke var i så vanskelig situasjon at intervensjon kunne forsvares.

Kapittel 6: Om ettervern og positive voksenkarrierer

Ettervern. Antall ettervernsklienter har økt fra vel 550 på midten av 1990-tallet til nesten 2100 i 2005. Det mest brukte etterverntiltaket er økonomisk støtte, og over halvparten av ettervernsklientene fikk dette i 2005. Av andre mye benyttede tiltak er hjelp til bolig og støttekontakt. Av omsorgstiltakene er fosterhjem mest benyttet. Vel 30 prosent av ettervernsklientene fikk enten vanlig fosterhjem, familieplassering eller forsterket fosterhjem som etterverns-tiltak. Bruk av institusjoner som ettervern har avtatt noe, fra 20 prosent i 2000 til 14 prosent i 2005. I denne perioden økte bruken av ettervern totalt med 62 prosent.

Vellykkete voksenkarrierer

Vi benyttet variablene utdanning, inntekt, sosialhjelp og arbeidsledighet til å definere en vellykket voksenkarriere. Utdanning utover videregående grunn-utdanning og brutto inntekt på mer enn 200.000 kroner, samt at man ikke hadde mottatt sosialhjelp og ikke vært arbeidsledig var kriteriene. Ved å innfri minst tre av disse fire kravene ble karrieren klassifisert som vellykket. Nesten 20 prosent av klientene hadde en vellykket voksenkarriere etter denne definisjonen. I sammenlikningsutvalget ble 58 prosent klassifisert som vellykkete.

Internasjonal forskning har vist at prognosene for ungdom som har vært under omsorg utenfor hjemmet, bedres dersom tiltakene forlenges i overgangsfasen fra omsorg til selvstendig voksenliv. Våre data viser at 24 prosent av ettervernsklientene hadde en vellykket voksenkarriere. Blant de andre barnevernsklientene er det 18 prosent med vellykkete karrierer. Blant tidligere klienter med saksgrunnlagene funksjonshemming, atferdsavvik og rusmisbruk har bare 10–11 prosent en vellykket karriere mens nesten 30 prosent av de med saksgrunnlaget foreldrene døde gjør det bra etter de har forlatt barnevernet. Vel 26 prosent av de som har vært i vanlig fosterhjem og familieplassering, klassifiseres som vellykkete, mens dette kun gjelder 10 prosent av de som har vært på barnehjem eller institusjon.

En logistisk regresjonsanalyse av barnevernsutvalget viste at kvinner, gifte, de med foreldre som ikke hadde mottatt sosialhjelp, og de som hadde fått ettervern, hadde størst sjanse for å få en vellykket karriere etter de forlot barnevernet. Klienter som fikk ettervern, hadde 47 prosent høyere odds for å få en vellykket karriere enn de som ikke fikk ettervern. Trolig er ettervernsklientene også mer motiverte til å etablere et vellykket voksenliv.

Kapittel 7: Tidlig intervensjon og plassering

Tidlig intervensjon

Andeler som mottar sosialhjelp og har blitt siktet for en forbrytelse, stiger med økende alder for debut i barnevernet. Det er imidlertid usikkert om det er tidspunktet for intervensjon som er årsaken til disse forskjellene. Noe av årsaken til forskjellene skyldes trolig at eldre debutanter selekteres blant ungdom som allerede har utviklet store psykososiale problemer.

Andelene siktelser og sosialhjelpstilfeller er også høyere for barnehjemsbarn enn for barn som har vært i fosterhjem.

Kapittel 8: Grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og død

I dette kapitlet har vi analysert bruk av grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og dødsfall. Grunnstøtte gis for å dekke ekstrautgifter som har oppstått på grunn av en lidelse, mens hjelpestønad gis til pleie og tilsyn i forbindelse med sykdom eller funksjonshemming. Vi har også undersøkt andel uførepensjonister blant dem som er 18 år og eldre i begge utvalgene.

Grunn- og hjelpestønad. Analysene viste at nesten 12 prosent av barn og unge i barnevernsutvalget hadde fått grunn- og eller hjelpestønad i perioden 1997–2004, mot vel 3 prosent i tilsvarende aldersgrupper i sammenlikningsutvalget. Både i barnevernsgruppen og i sammenlikningsutvalget hadde en betydelig høyere andel gutter enn jenter fått slik stønad.

Uførepensjon. Det var også store forskjeller når det gjelder mottak av uførepensjon. Nesten 8 prosent av unge voksne (18 år og over) som hadde vært i barnevernstiltak, hadde fått tilstått uførepensjon innen utgangen av 2005. Den tilsvarende andelen i sammenlikningsutvalget var i underkant av 1 prosent.

Død. Det er også stor forskjell når det gjelder dødelighet i de to utvalgene. Blant de som er født tidligere enn 1989 er 1,7 prosent døde, mens tilsvarende andel i sammenlikningsutvalget er 0,5 prosent. Andel døde er høyest blant de som har hatt saksgrunnlaget rusmisbruk.

Resultatene i dette kapitlet tyder på at tidligere barnevernsbarn har dårligere helse enn resten av befolkningen på samme alder.

1 Innledning

Denne rapporten er basert på registerdata om barn som har fått tiltak av barnevernet i årene fra 1990 til 2005. Det er altså data fra en 16-årsperiode som er koplet sammen på individnivå. Vel 120.000 barn har vært i barnevernet i denne perioden. Datafilen beskrives nærmere i kapittel 2. Der beskrives også de problemstillingene som har styrt de analysene i rapporten. Den overordnede problemstillingen er å undersøke hvordan det går med barnevernsbarna på lang sikt. Dette er spørsmål som har opptatt både personer ansatt i barnevernet og politikere som arbeider med sosialpolitiske problemstillinger. I hovedsak vil vi analysere data for perioden 1993–2005, fordi den nye loven om barnevernstjenester ble gjort gjeldende fra 1993. Dette innebar også omlegging av variablene i barnevernstatistikken slik at det i enkelte tilfeller ikke er mulig å sammenlikne data fra før og etter den nye loven. Dette er beskrevet nærmere i avsnitt 2.2.

Andre mindre omfattende endringer enn dem knyttet til lovendringen har funnet sted etter 1.1.1993, for eksempel en økning i den øvre aldersgrensen for hvor lenge unge voksne kunne få barnevernstiltak. Aldersgrensen ble økt fra 20 til 22 år i 1998, det vil si at unge voksne til og med 22 år kan få hjelpetiltak. Den øvre aldersgrensen for omsorgs- og atferdstiltak var som før 18 år. Det har også skjedd endringer i tiltakstyper, flere er kommet til etter 1993, som for eksempel multisystemisk terapi (MST) og foreldreopplæring (PMT). Det har også skjedd enkelte endringer i kategoriene for institusjonsplassering.

Med jevne mellomrom har media hatt store oppslag om barneverns-klientenes risiko for å utvikle problematferd. Mye av forskningen på dette området har fokusert på slike negative utfall. Få studier har forsøkt å balansere bildet med studier av utbredelse og beskrivelse av de som greier seg bra, tross dårlige oppvekstvilkår. Dette er bl.a. beskrevet gjennom historiene til ti barnevernsbarn i boka *Løvetannbarn* (Ringheim & Throndsen 1997). I denne rapporten ønsker vi å se på både gode og dårlige utfall.

Vi har lagt vekt på å presentere resultater som andre datasett ikke kan fremskaffe, men som kun kan belyses ved hjelp av data som følger klientene over tid. På den måten kan vi både studere klientkarrierer i barnevernet i

detalj, og studere hvordan det går med klientene mange år etter at de har forlatt barnevernet. Følgende problemstillinger blir tatt opp i de ulike kapitlene.

Kapittel 3 Barnevernskarrierer 1993–2005

Her beskrives barnevernskarrierene i detalj, med hensyn til hvor lenge barna får tiltak fra barnevernet. For å få et mest mulig realistisk bilde av karrierenes varighet, sees dette i forhold til alder ved barnevernsdebut og tidspunkt for første tiltak. De som debuterer i tenårene kan maksimalt ha en relativt kort karriere i barnevernet.

Kapittel 4 Fosterhjemskarrierer 1993–2005

Dette kapitlet beskriver fosterhjemskarrierene slik vi beskriver barnevernskarrierene i kapittel 3.

Kapittel 5 Hvordan går det med barnevernsbarna som voksne?

Her ser vi nærmere på hvordan det går med tidligere barneverns klienter etter at de har forlatt barnevernet. Dette undersøkes mht. utdanning, inntekt, sosialhjelp og arbeidsledighet.

Kapittel 6 Om ettervern og positive voksenkarrierer

I dette kapitlet beskrives utbredelse av bruk av ettervern, dvs. tiltak overfor klienten etter fylte 18 år. Resten av kapitlet er viet de klientene det har gått bra med på sikt. En vellykket voksenkarriere er definert ut fra følgende forhold: utdanning, inntekt, sosialhjelp, arbeidsledighet.

Kapittel 7 Hva betyr tidlig intervensjon og plassering?

Vi forsøker her å belyse betydningen av at barnevernet intervensjoner tidlig. Dette gjøres ved å beregne andeler som ble siktet for en forbrytelse og andeler som mottok sosialhjelp etter tidspunktet for debut som barneverns klient.

Kapittel 8 Helseforhold og dødsfall

Her analyseres bruk av grunn- og hjelpestønad blant barneverns klientene og utbredelse av uførepensjon. Til slutt analyseres dødelighet blant tidligere barneverns barn.

2 Data og metode

2.1 Innledning

Datamaterialet består av registerdata som har blitt overført til prosjektet fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Det er bygget opp gjennom flere forskningsprosjekter siden tidlig på 1990-tallet. Materialet inneholder alle barn og unge som har fått tiltak fra barnevernet fra 1990 til 2005, og dette utgjør i alt 120.986 personer i alderen 0 til 37 år. Dataene er koplet på individnivå, slik at barna og de unge er analyseenheten i materialet. Designet er longitudinelt og gjør det mulig å følge barnas karriere i barnevernet. Hvorfor kom de inn i barnevernet og hvilke tiltak har de fått? Vi kan analysere varigheten av tiltakene, og på den måten studere kontinuitet og avbrudd i klientenes karrierer. Dataene utgjør en unik kilde til informasjon om barnevern ved at koplingene er gjort på individnivå.

2.2 Data og variabler

På grunn av innføring av ny barnevernlov fra 1992, ble det gjort endringer i Barnevernstatistikken i årene 1992–1993. Dette medførte at det i en del sammenhenger er vanskelig å sammenlikne tall fra før og etter denne endringen. De viktigste endringene var at SSB innførte nye kategorier for både saksgrunnlag og tiltak. Nye saksgrunnlag som ble innført i 1993 var: vanskjøtsel, fysisk og psykisk mishandling, seksuelt overgrep, foreldre døde, barnets rusmisbruk og forholdene i hjemmet. Når det gjelder tiltakene ble følgende nye kategorier for plasseringer utenfor hjemmet innført: beredskaps-hjem, familieplassering og forsterket fosterhjem, samt en noe annen inndeling av institusjonene. Det ble også innført noen endringer i hjelpe-tiltakene. På grunn av disse endringene benytter de fleste analysene data fra perioden 1993 til 2005. I denne perioden ble det registrert 108.648 barn og unge i barnevernet, og 87.292 av disse debuterte i barnevernet etter 1992. Begge disse utvalgene vil bli benyttet i analysene.

I tillegg til barnevernsdata har vi koplet til data fra andre registre, og dette inkluderer:

- Siktelser for forbrytelser
- Mottak av sosialhjelp
- Dødsår og dødsårsaker
- Grunn- og hjelpestønad
- Uførepensjon og uføregrad
- Inntekt, utdanning, bostedsfylke, kommunestørrelse, landbakgrunn og sivilstand

Data om grunnstønad, hjelpestønad og uførepensjon er hentet fra Forløpsdatabasen Trygd (FD-Trygd).

2.3 Utvalg

Barnevernsutvalget

Barnevernsutvalget består av 120.986 barn og unge voksne som alle har vært klienter i barnevernet i perioden 1990–2005. Dette betyr at utvalget er meget spesielt, ved at det hovedsakelig består av personer som har hatt vanskelige forhold i oppveksten. Mange har vært utsatt for omsorgsvikt eller vanskjøtsel, og store deler av utvalget består av barn og unge med tildels store atferdsproblemer. Dette kan være rusproblemer og/eller kriminalitet.

Sammenlikningsutvalg

SSB trakk også et tilfeldig utvalg av totalbefolkningen på 250.000 barn og unge voksne som ikke hadde vært registrert i barnevernet. Dette utvalget ble så gjort likt barnevernsutvalget mht. alder og kjønn. Barna som døde før 1990 ble tatt ut. Etter dette besto sammenlikningsutvalget av 112.412 personer, som sammen med barnevernsmaterialet utgjør et datamateriale på 233.398 personer. Siden sammenlikningsutvalget ikke inneholder personer som har vært i barnevernet, vil det bestå av en mindre andel belastede personer enn man finner i totalpopulasjonen.

At de to utvalgene er selektert på denne måten, innebærer at vi må forvente at forskjellene mellom barnevernsgruppen og sammenlikningsutvalget blir store.

Aggregerte foreldrefiler av barnevernsmaterialet

I barnevernsmaterialet er barna analyseenheter. Siden mange barn har søsken som også er registrert i barnevernet, vil foreldrene bli registrert flere ganger.

Vi har derfor også aggregert barnevernfilen til to foreldrefiler, slik at mødrene og fedrene kun blir registrert én gang. Mødrefilen inneholder 71.961 personer, mens fedrefilen består av 72.596.

Beskrivelse av utvalgene

Tabell 2.1 inneholder fordelinger på noen kjennetegn ved de to utvalgene. Tallene er beregnet på data for 2005. Fordelingene på alder og kjønn er nesten identiske i de to utvalgene. Nesten halvparten av utvalgene er over 17 år, altså over aldersgrensen for å være barnevernsklient per 2005. I barnevernsutvalget vil de fleste av disse være tidligere klienter, som nå har forlatt barnevernet. Det finnes imidlertid mulighet til å forlenge klientstatus t.o.m. 22 år, og per 31. desember 2005 gjaldt dette ca. én prosent av barnevernsklientene.

Tabell 2.1. Fordeling på noen bakgrunnsvariabler for barnevern- og sammenlikningsutvalget for året 2005

Variabler	Barnevern	Sammenlikn.	Total	N
<i>Alder</i>				
0–5 år	7,4	7,5	7,4	17 345
6–12 år	22,1	22,2	22,1	51 565
13–17 år	23,6	23,6	23,6	54 899
18 år og mer	46,9	46,8	46,8	109 106
<i>Kjønn</i>				
Gutt/mann	54,2	54,1	54,1	126 097
Jente/kvinne	45,8	45,9	45,9	106 821
<i>Sivilstand (over 17 år)</i>				
Ugift	91,1	88,9	90,1	91 831
Gift	6,4	10,0	8,1	8 244
Tidligere gift	2,5	1,1	1,8	1 874
<i>Landbakgrunn</i>				
Europa/Nord-Amerika	81,2	88,4	84,7	196 511
Øst-Europa	2,6	2,3	2,5	5 703
3. verden	16,2	9,2	12,8	29 814
<i>Kommunestørrelse</i>				
Under 5 000	14,5	12,6	13,6	29 983
5 000–10 000	15,0	13,8	14,4	31 822
10 000–20 000	18,1	18,3	18,2	40 128
20 000–40 000	15,3	15,7	15,5	34 223
Mer enn 40 000	37,1	39,7	38,3	84 461
Totalt	51,8	48,2	100,0	233 398

Videre viser tabellen at det er flere gifte i sammenlikningsutvalget enn i barnevernsutvalget (10 % versus 6,4 %), mens det er flere med landbakgrunn

fra den 3. verden blant barnevernsklientene (16 % versus 9 %). En noe større andel barnevernsbarn kommer fra småkommuner enn i sammenlikningsutvalget.

2.4 Problemstillinger

I denne rapporten har vi valgt å fokusere på følgende problemstillinger:

- *Hvor lange er klientkarrierene i barnevernet?* For første gang har vi data som kan fortelle oss hvor lenge barna blir i barnevernstiltak. Dette gjør vi bl.a. ved å ta hensyn til barnets alder ved debut, siden de som debuterer sent ikke kan få karrierer av lang varighet.
- *Hvor lenge blir barna og de unge i fosterhjem?* Varigheten av fosterhjems-karrierene beregnes også ved å ta hensyn til barnets alder ved debut.
- *Hvordan går det med barnaklientene etter de har forlatt barnevernet?* Dette blir analysert mht. utdanning, inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidstil-knytning.
- *Hva betyr tidlig intervensjon?* Går det bedre med de barna som blir plassert tidlig, sammenliknet med de som blir plassert senere?
- *Hvordan går det med de unge som har fått ettervern?*
- *Hvem får positive eller vellykkete karrierer tross vanskelige oppvekstforhold?* Hvor mange av de tidligere klientene er såkalte løvetannbarn?
- *Hvordan er helsetilstanden til tidligere barnevernsbarn?* Dette blir analysert mht. mottak av grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og dødsfall.

Resultatene vil stort sett bli presentert som beskrivende tabeller eller i form av grafiske figurer. I noen tilfeller suppleres dette med logistiske regresjons-analyser.

2.5 Styrker og svakheter ved registerdata – hva kan dataene si oss?

Registerdata har både sterke og svake sider sammenliknet med andre typer forskningsdata som for eksempel surveydata.

Ingen frafallsproblematikk

En stor fordel ved registerdata er at de inneholder nesten alle informantene vi ønsker å undersøke. Dette betyr følgelig at frafallsproblematikken, som er et stort problem i de fleste utvalgsundersøkelser, bortfaller. Ved å ha alle personene i en populasjon, vil man kunne beskrive selv små grupper i stor detalj. Til sammenlikning vil frafallsproblemen i utvalgsundersøkelser være betydelige. Dette problemet forsterkes ved at det ofte er de mest interessante og marginale individene som har størst frafall.

Longitudinelt design

En stor fordel med dette materialet er at dataene er longitudinelle, dvs. at det inneholder opplysninger som er registrert på en rekke ulike tidspunkter. I vårt tilfelle registreres opplysningene årlig. Dette gjør oss i stand til å kunne beskrive barneverns klientenes karrierer i detalj, og må vel sies å være en av de største styrkene ved dette materialet. For første gang får vi for eksempel et realistisk anslag på lengden eller varigheten av fosterhjemsoppholdene.

Hvordan det går med klientene på lang sikt

Siden datamaterialet nå spenner over en tidsperiode på 16 år, kan vi begynne å si noe sikkert om hvordan det går med barnevernsbarna når de blir voksne. Hvilken utdanning får de? Hvor mange ender som sosialklienter? Hvilken tilknytning får de til arbeidslivet? Hva får de i inntekt? Er det mange som blir siktet for en forbrytelse? Dette er eksempler på spørsmål vi nå kan besvare. Vi kan også undersøke hvor mange av klientene det går bra med på sikt, og hva som kjennetegner disse.

Ingen sosialpsykologiske variabler

Det som er felles for offisielle registerdata er at variabeltilfanget er begrenset til offisielt registrerte opplysninger. Det er imidlertid visse typer data som ikke forekommer i slike registre. En mangel ved datamaterialet er at man savner enkelte typer variabler. Et eksempel på dette er gode mål på fysisk og mental helse. Av andre interessante variabler kan nevnes ulike personlighetsmål og opplysninger om holdninger og meninger. Med slike data kunne man teste andre hypoteser og sammenhenger enn man kan med registerdata. Registerdata har imidlertid blitt kvalitetsmessig mye bedre og innholdet har også blitt mer variert enn bare for noen år siden. Mange registre er også utviklet og tilrettelagt spesielt for forskning. Registerstudier av Nygaard Christoffersen i Danmark og Vinnerljung i Sverige, har i de senere årene vakt internasjonal oppmerksomhet.

Årsaksproblematikken

Den annen svakhet ved materialet er at designet er slik at man må være svært forsiktig med å uttale seg om kausale relasjoner (årsak–virkning). Dette er det viktig å være klar over. Man kan for eksempel ikke med disse data vite hvordan det hadde gått med de unge hvis de ikke hadde fått tiltak fra barnevernet. Det vil også være vanskelig å si noe sikkert om virkningen av ulike typer tiltak i barnevernet. Barn som får ulike tiltak vil sannsynlig være ulike i utgangspunktet. For å si noe om slike kausale relasjoner er det ideelle designet såkalte *randomiserte kontrollerte forsøk (RCT)*. Dette har lenge vært betraktet som gullstandard blant metoder innen medisin og i noen grad også sosialvitenskapene. Av praktiske og forskningsetiske grunner kan ikke all forskning følge denne standarden. Randomiserte studier må derfor suppleres med andre studier som bruker andre metoder (McCall & Green 2004).

2.6 Levekårsforskning på barn og marginale grupper

Det har ikke vært foretatt spesielle levekårsundersøkelser på barna i barnevernet. Vår kunnskap om barnevernsbarna fra andre typer undersøkelser peker i retning av at disse barna har det vesentlig dårligere på en rekke områder, sammenliknet med et gjennomsnitt av befolkningen (se f.eks. Grinde 1993). Dårlige levekår og velferdsproblemer er jo også årsaken til at barna har fått tiltak av barnevernet. At levekårene og livsbetingelsene til barnevernsbarna er dårlige, gjenspeiles klart av de saksgrunnlagene som er knyttet til barna i barnevernstatistikken.

Avslutningsvis i kapittel 5 vil vi gi noen kommentarer til våre resultater sammenliknet med resultater fra to undersøkelser fra Statistisk sentralbyrå. For det første vil vi hente fram noen resultater fra rapporten «Økonomi og levekår for ulike grupper, 2006». Denne rapporten beskriver levekårsindikatorer for ulike grupper i samfunnet, f.eks. aleneboere, sosialhjelpsmottakere og langtidsledige (Statistisk sentralbyrå 2007). Dette er grupper som er godt representert i vårt materiale, og vi vil se hvilke levekårsindikatorer som karakteriserer disse gruppene. Vi vil også trekke fram en studie som bl.a. studerer opphopning av levekårsbelastninger i storbyer (Barstad 2003). At levekårsbelastninger hos mange har en tendens til å hope seg opp, gjør at livssituasjonen til disse personene blir spesielt vanskelig. Mye kan tyde på at nettopp denne problematikken er aktuell for personer som har vært klienter i barnevernet.

3 Barnevernskarrierer 1993–2005

3.1 Innledning

Dette datamateriale gir oss for første gang mulighet til å studere barnevernskarrierer i detalj. Det longitudinelle designet gjør det mulig å følge barna fra år til år, og registrere de tiltakene de får gjennom perioden de er klienter. Dermed får vi et realistisk bilde av varigheten av ulike karrierer i barnevernet, noe man ikke tidligere har hatt data til å undersøke. Vi skal i dette kapitlet beregne varigheten av barnevernskarrierene uten hensyn til hvilke tiltak de får. I neste kapittel vil vi på samme måte beskrive varigheten av fosterhjemsopphold.

Varighet i SSB-statistikken

Den minste varighet som er målt med i SSB-statistikken i dag, er ett år. Dette betyr at dersom man får et tiltak eller en omsorgsovertakelse som varer i bare noen dager, regner vi dette som ett år. Varighet i antall år er derfor synonymt med antall år barnet har fått minst ett tiltak fra barnevernet, uten hensyn til den reelle varigheten innenfor året. Når det gjelder fosterhjemsplasseringer vil antall år som registreres som regel være synonymt med antall års reell varighet. Dette betyr at vi mister oversikt over tiltak av svært kort varighet, og at disse blir overestimert.

3.2 Betydningen av alder og debuttidspunkt for varighet av karrierer

Når man beregner varigheten av tiltak er det to begrensninger man må ta hensyn til. Det ene er alder ved første tiltak. Desto eldre man er ved debut, desto kortere blir den mulige varigheten av barnevernskarrieren. Det andre forholdet, som er en begrensning i vårt datamateriale, er at observasjonene stopper ved et bestemt tidspunkt. Vi skal se litt nærmere på disse to forholdene.

Alder

Barnets alder ved debut i barnevernet gir en klar begrensning i barnevernskarrierens varighet. Maksimal lengde på karrieren er 18 år, når vi ser bort fra tiltak som blir gitt etter fylte 18 år i form av ettervern. Dersom man skal oppnå en karriere på 18 år, må man være 0 år ved debut. Generelt er

maksimal karriere lik 18 år minus alder ved debut. Dersom f.eks. barnet er 14 år første gang det får et tiltak fra barnevernet, kan barnet maksimalt få en barnevernskarriere av 4 års varighet ($18 \text{ år} - 14 \text{ år} = 4 \text{ år}$). Her ser vi imidlertid bort fra tiltak som blir gitt etter fylte 18 år i form av ettervern. Dersom store andeler av barnevernsklientene er ungdommer første gang de får tiltak, vil varighetene av tiltakene bli relativt korte.

Debutår

Siden studien er av begrenset varighet, må man ta hensyn til tidspunktet for debut. I dag dekker datamaterialet perioden 1990 til 2005, det vil si 16 års varighet. Dette innebærer at tidspunktet for første tiltak også er helt avgjørende for hvor lang barnevernskarriere barnet kan ha i vårt materiale. En debut som svært ung i 1990 vil kunne gi en karriere på 16 år, mens en debut i 2004 gir maksimalt 2 års karriere, uansett alder. Et barn som blir plassert i fosterhjem som toåring i 2004 kan ha en lang karriere foran seg, men får i vårt materiale en meget kort karriere. Dette fenomenet kalles *sensurerte data*, og er et stort metodeproblem i studier av varighet av ulike fenomener. I forløpsanalyser som *Cox regresjon* har man metoder som håndterer slike problemer.

Det er svært viktig å ta hensyn til disse to faktorene, når man skal beregne varighet av barnevernskarrierer. Hvis man ikke gjør det, vil man lett komme i skade for å underestimere karrieretiden.

3.3 Varighet av barnevernskarrierer

De analysene som presenteres i dette avsnittet er basert på perioden 1993–2005, en observasjonsperiode på 13 år. Det er basert på alle klientene som debuterte i barnevernet i denne perioden, og de utgjør i alt 87.292 barn og unge. Her defineres *barnevernskarriere* som *antall registrerte år i barnevernet*, uansett hvilket tiltak barnet fikk. Tabell 3.1 oppsummerer resultatene og tabellen har fått betegnelsen *Barnevernets basismatrise*, som er en type karrierematrise.

Barnevernets basismatrise

Radene i tabellen representerer maksimalt antall år barnet kan ha tiltak fra barnevernet basert både på barnets alder og debuttidspunkt. Aldersgrensen for ordinære barnevernstiltak er 18 år, men man kan få tiltak som ettervern

til man fyller 23 år. Disse vil få registrert flere år i barnevernet enn det vi her kaller maksimalt antall, og vi gjenfinner ettervernsklientene i tabellen over den skraverete diagonalen. Kolonnene i tabellen representerer antall år barnet er registrert i barnevernet i perioden 1993 til 2005. Denne tabellen gir et konsentrat av alle barnevernskarrierene i denne perioden.

Tabell 3.1 Barnevernets basismatrise: karrierematrisen 1993–2005: Alle barn (klienter) som debuterte i barnevernet i perioden 1993–2005 (N=87.292). Maksimalt antall mulige klientår (rader) x antall år som klient (kolonner).

	Antall år som barnevernsklient i perioden 1993–2005													Total
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	
0 år	47	18	8	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	82
1 år	8623	348	129	30	15	6	0	0	0	0	0	0	0	9151
2 år	2743	7183	458	210	58	24	10	0	0	0	0	0	0	10686
3 år	2457	2796	4557	352	170	54	24	6	0	0	0	0	0	10416
4 år	1745	2254	1773	3304	317	148	46	24	6	0	0	0	0	9617
5 år	1333	1590	1290	1178	2282	212	97	35	9	9	1	0	0	8036
6 år	1058	1252	948	754	813	1624	124	58	20	6	6	0	0	6663
7 år	896	1083	810	637	591	603	1223	86	41	19	9	1	0	5999
8 år	819	995	711	606	484	445	468	1015	64	31	10	3	1	5652
9 år	703	775	625	540	460	405	370	390	904	41	26	14	4	5257
10 år	586	726	516	463	439	351	317	314	315	640	36	16	6	4725
11 år	528	569	489	424	330	304	249	203	240	218	574	27	14	4169
12 år	457	516	370	282	276	259	188	186	161	172	160	457	18	3502
13 år	385	435	362	295	275	222	170	167	136	144	158	173	415	3337
Total	22380	20540	13046	9081	6513	4657	3286	2484	1896	1280	980	691	458	87292
%	25,3	23,5	14,9	10,4	7,5	5,3	3,8	2,8	2,2	1,5	1,1	0,8	0,5	100,0
Kum.	25,3	48,8	63,7	74,1	81,6	86,9	90,7	93,5	95,7	97,2	98,3	99,1	99,6	

Et eksempel vil illustrere hvordan matrisen skal leses. Tar vi utgangspunkt i radene, kan vi f.eks. gå inn på raden hvor det står 7 år. Denne raden inneholder alle barnevernsklientene som kan ha en barnevernskarriere på maksimalt 7 år. Som vi ser i kolonnen total er dette i alt 5.999 personer. Tabellen viser at 1.223 personer har vært klienter i 7 år, mens 603 har vært under tiltak i 6 år, osv. Til høyre for diagonalen vises antall personer som har vært klienter mer enn «maksimalt mulig». Dette er de som har fått tiltak etter fylte 18 år, dvs. som *ettervern*. Summerer vi tallene ser vi at det blir totalt 156 personer. De tre nederste radene viser totalt antall og andel personer som har vært i barnevernet i ulike antall år. F.eks. ser vi at i alt 22.380 personer kun har vært i barnevernstiltak i ett år, og dette utgjør 25,3 prosent av klientene. Mange av disse vil bli i tiltak i flere år.

Tabell 3.2 oppsummerer noen viktige resultater fra tabell 3.1. Den viser at 4 prosent av klientene har flere registreringsår enn det vi kalte maksimalt mulig. Disse klientene har altså fått tiltak etter de fylte 18 år som ettervern. På diagonalen i tabell 3.1 og i andre rad i tabell 3.2 finner vi de barna som har hatt tiltak fra barnevernet i hele den perioden som de kan ha hatt tiltak. Dette utgjør 32.800 barn og unge i denne 13-årsperioden, og sammen med ettervernsklientene representerer disse nesten 42 prosent av barnevernsbarna. De som har hatt ett år mindre enn maksimalt mulig utgjør 13,3 prosent, slik at disse i alt utgjør 55 prosent av alle barnevernsklientene. Blant disse vil vi finne både kort- og langtidsmottakere.

Tabell 3.2 Antall og andeler med ulike typer barnevernskarrierer

Ulike typer karrierer	Antall	Prosent	Kum. %
Maksimalt antall år + ettervern (over diagonalen)	3.561	4,1	4,1
Maksimalt antall år (på diagonalen)	32.801	37,6	41,7
Klient 1 år mindre enn maksimalt mulig	11.630	13,3	55,0
Klient 2 år mindre	9.045	10,4	65,3
Klient 3 år mindre	6.634	7,6	73,0
Klient 4–12 år mindre enn maks.	23.621	27,0	100,0
Totalt antall klienter med debut i perioden 1993–2005	87.292	100,0	

Tabell 3.3 gir en annen oppsummering av karrierematrisen i en firefeltstabell som skiller mellom ulike typer kort- og langtidsklienter. En klienttid fra 1 til 3 år regnes her som korttid, mens klienter som har mottatt tiltak i 4 år eller mer, regnes som langtidsklienter. Men alle er ikke endelig klassifisert, da vi over tid vil få bevegelse eller forflytting av klienter fra celle A til B og fra C til D. Dette er markert med piler i tabellen, og mest bevegelse vil vi få fra celle C til D. Hvilket omfang denne bevegelsen vil få, må observeres over tid. Det vi med sikkerhet vet i dag, er at i hele materialet per 2005 er det 30.358 genuine langtidsklienter (alle i celle D). Disse utgjør nesten 35 prosent av alle klientene. Vi setter ingen krav til at dette skal være sammenhengende klientperioder.

Tabell 3.3 Fordeling av kort- og langtidsklienter basert på antall år i barnevernet og antall klientår man kan ha. Korttid=1–3 år, langtid=4 år og mer. Antall og totalprosent

	Korttidsklient (1–3 år)	Langtidsklient (4 år eller mer)	Total
Kan bare være korttidsklient (1–3 år)	A. Korttidsklienter 29.294 (33,6%)	→ B. Korttidsklient + ettervern 959 (1,1%)	30.253 (34,7%)
Kan være langtidsklient (4 år eller mer)	C. Korttid + senere langtid 26.599 (30,5%)	→ D. Langtidsklientene 30.358 (34,8%)	56.957 (65,3%)
	Korttidsklient per 2005 55.893 (64,1%)	Langtidsklienter 31.317 (35,9%)	87.210 (100,0%)

Etter denne definisjonen er 35,9 prosent av alle barneverns klientene langtidsklienter. De utgjør i alt 31.317 barn og unge. En nesten like stor andel er korttidsklienter (33,6 %). En liten andel av disse vil få tiltak som ettervern, og endre status til langtidsklienter. I celle C, som utgjør vel 30 prosent av klientene, har vi per i dag korttidsklienter. Mange av disse vil imidlertid bli langtidsklienter på sikt.

3.4 Oppsummering

De viktigste konklusjonene i dette kapitlet kan oppsummeres i følgende punkter:

- Ved beregning av varighet av barnevernskarrierer er det nødvendig å ta hensyn til debutalder og tidspunkt for første tiltak. Uten at man tar hensyn til dette, vil man underestimere varigheten av barnevernstiltakene.
- Dersom langtidsklienter inkluderer de som er i barnevernet i 4 år eller mer, er 36 prosent av klientene i vårt materiale langtidsklienter.
- Per 2005 er 64 prosent korttidsklienter, men en ikke ubetydelig andel av disse vil bli langtidsklienter etter hvert som observasjonsperioden utvides.
- Antall ettervernsklienter i perioden 1993–2005 ble estimert til 3.561, eller 4,1 prosent av klientene

4 Fosterhjemskarrierer 1993–2005

4.1 Innledning

Vi ønsker i dette kapitlet å gi en detaljert beskrivelse av fosterhjemopp- holdenes varighet i perioden 1993 til 2005 for barn som debuterte i barnevernet i denne perioden. Vi går fram på samme måte som vi gjorde i kapittel 3, hvor vi beskrev varigheten av barnevernstiltak, uten hensyn til hvilke tiltak klienten fikk. Vi må også her ta hensyn til både alder ved barnevernsdebut og hvilket kalenderår debuten skjedde i.

Med fosterhjem mener vi i denne forbindelse *beredskapshjem, fosterhjem utenom familien, familieplassering og forsterket fosterhjem*, og de kan ha blitt gitt både som hjelpe- og omsorgstiltak. Tabell 4.1 viser hvor mange som har vært plassert i slike fosterhjem for de som debuterte i barnevernet etter 1992. I alt vel 16.000 har vært plassert minst én gang i et fosterhjem, og vel halvparten av disse har vært i beredskapshjem. Nesten halvparten av klientene har vært i fosterhjem utenom familien, og en stor del av disse har sannsynligvis også vært i beredskapshjem først. Videre ser vi at 26,5 prosent av klientene har vært i forsterket fosterhjem, og nesten like mange har vært plassert i fosterhjem som hører til foreldrenes familie.

Tabell 4.1 Antall barn som har vært i ulike typer fosterhjem i perioden 1993–2005.

Type fosterhjem	Antall	% av klientene
Beredskapshjem	8.441	52,6
Fosterhjem utenom familien	7.636	47,6
Familieplasseringer	3.862	24,1
Forsterket fosterhjem	4.254	26,5
Totalt antall klienter	16.043	150,8

4.2 Varighet av fosterhjemsoppholdene

Hvor lenge varer fosterhjemsoppholdene til sammen? Det har vært en utbredt oppfatning at de fleste fosterhjemsoppholdene er relativt kortvarige (Clausen 2003). Studier fra England har vist dette (Berridge & Cleaver 1987; Wolkind & Rushton 1994). Datagrunnlaget til studiene har imidler-

tid ikke vært gode nok til å kunne gi gode anslag på varigheten av fosterhjemsopphold.

For første gang har vi data som kan gi full oversikt over fosterhjemskarrierenes varighet. Tabell 4.2 viser en detaljert beskrivelse av varigheten til alle fosterhjemsplasseringene for alle klienter i barnevernet som debuterte med tiltak i perioden 1993–2005. Av disse totalt 87.292 klientene, har altså 16.043 av dem hatt fosterhjemsopphold med varierende varighet. Denne tabellen tolkes på samme måte som tabell 3.1. Over den skraverte diagonalen vises antall unge voksne som har fått fosterhjem som ettervern. Diagonalen viser de som har maksimalt antall år i fosterhjem som er mulig før man fyller 18 år. Under diagonalen befinner de som har kortere fosterhjemsopphold. I kolonnen merket 0 år, finner vi de 71.249 nåværende og tidligere klienter som aldri har vært i fosterhjem. Se ellers avsnitt 3.3 for eksempler på hvordan matrisen kan leses.

Tabell 4.2. Fosterhjemsmatrisen: maksimalt antall klientår x antall fosterhjemsår 1993–2005

	Antall år i fosterhjem i perioden 1993–2005														Total
	0 år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	6 år	7 år	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	
0 år	68	8	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	82
1 år	8411	695	28	13	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	9151
2 år	9313	757	536	56	15	5	2	2	0	0	0	0	0	0	10686
3 år	8644	813	513	359	53	26	2	5	1	0	0	0	0	0	10416
4 år	7697	852	431	270	297	44	17	5	4	0	0	0	0	0	9617
5 år	6420	596	360	209	180	231	26	11	1	0	2	0	0	0	8036
6 år	5349	430	248	154	155	140	161	17	9	0	0	0	0	0	6663
7 år	4781	377	218	132	117	113	105	136	14	5	1	0	0	0	5999
8 år	4483	334	164	139	111	89	92	84	144	6	5	1	0	0	5652
9 år	4086	321	196	123	78	84	64	95	82	114	9	4	0	1	5257
10 år	3664	258	147	92	72	81	69	68	82	68	117	6	1	0	4725
11 år	3241	229	132	83	63	47	54	54	58	43	68	93	3	1	4169
12 år	2662	208	121	82	48	56	43	42	29	57	54	42	56	2	3502
13 år	2430	234	130	79	56	55	47	30	36	41	47	42	53	57	3337
Total	71249	6112	3228	1792	1247	972	684	549	460	334	303	188	113	61	87292
%	--	38,1	20,1	11,2	7,8	6,1	4,3	3,4	2,9	2,1	1,9	1,2	0,7	0,4	100,0
Kum.	--	38,1	58,2	69,4	77,2	83,3	87,6	91,0	93,9	96,0	97,9	99,0	99,7	100,0	

Fosterhjem: Beredskapshjem, fosterhjem utenom familien, familie plassering eller forsterket fosterhjem.

Tabell 4.3 Antall og andeler med ulike typer barnevernskarrierer

Ulike typer karrierer	Antall	Prosent	Kum. %
Maksimalt antall år + ettervern (over diagonalen)	421	2,6	2,6
Maksimalt antall år (på diagonalen)	2996	18,7	21,3
Klient 1 år mindre enn maksimalt mulig	2362	14,7	36,0
Klient 2 år mindre	2129	13,3	49,3
Klient 3 år mindre	1866	11,6	60,9
Klient 4–12 år mindre enn maks.	6.269	39,1	100,0
Totalt antall klienter med debut i perioden 1993–2005	16.043	100,0	

Tabell 4.3 oppsummerer resultatene i tabell 4.2. Tabellen viser at vel 21 prosent har hatt maksimalt antall år i fosterhjem når vi tar hensyn til debutalder og det året de debuterte. Vel 39 prosent har hatt minst 4 år mindre i fosterhjem enn det som var maksimalt mulig, og en like stor andel hadde fra 1–3 år mindre. Vi kan anta at mange av disse har hatt år med bare hjelpetiltak eller opphold i institusjoner, mens andre har forlatt barnevernet tidligere enn ved oppnådd aldersgrense. Det er logisk at fosterhjemsmatrisen viser en mindre andel med maksimalt antall år, siden klientene vil ha år med andre typer tiltak enn fosterhjem. Ifølge Lov om barneverntjenester skal man hvis mulig prøve tiltak i hjemmet før man går til omsorgsovertakelse.

Tabell 4.4 oppsummerer tabell 4.2 i forhold til andeler fosterhjemskarrierer som kan regnes som korttids- og langtidsopphold. Vi har definert langtids fosterhjemsopphold som opphold som har vart i minst fire år. Med en slik definisjon blir andelen langtids fosterhjems klienter 30 prosent. Dette utgjør i alt nesten 4.800 barn og unge. Vi må også her bemerke at vi etter hvert som observasjonstiden utvides vil få en forflytting av klienter fra celle A til B, og særlig fra celle C til D. Denne forflyttingen vil vi se nærmere på når vi kopler nye årganger til dette materialet.

Tabell 4.4 Fordeling av kort- og langtidsklienter basert på antall år i fosterhjem og antall klientår man kan ha i perioden 1993–2005. Korttid=1–3 år, langtid=4 år og mer. Antall og totalprosent

	1–3 år i fosterhjem	4 år eller mer i fosterhjem	Total
Kan bare være korttidsklient (1-3 år)	A. Korttid fosterhjem 3.770 (23,5%)	B. Korttid fosterhjem + ettervern 115 (0,7%)	3.885 (24,2%)
Kan være langtidsklient (4 år eller mer)	C. Korttid og langtid fosterhjem 7.349 (45,8%)	D. Langtid fosterhjem 4.795 (29,9%)	12.144 (75,8%)
	Korttid fosterhjem per 2005 11.119 (69,4%)	Langtid fosterhjem per 2005 4.910 (30,6%)	16.029 (100,0%)

4.3 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på varigheten av fosterhjemsoppholdene. Fosterhjem inkluderer *beredskapshjem, fosterhjem utenom familien, familieplassering og forsterket fosterhjem*.

De viktigste resultatene er:

- I alt 16.043 barn har vært i fosterhjem som barnevernstiltak i perioden 1993–2005. Mange har vært i flere typer fosterhjem.
- Dersom vi også her definerer langtidsopphold i fosterhjem med minst 4 års varighet, har vel 30 prosent vært langtidsklienter i fosterhjem.
- Nesten 70 prosent har vært i fosterhjem i mindre enn 4 år, men en vesentlig andel av disse vil bli langtidsklienter i fosterhjem ettersom observasjonstiden øker.
- Dataene viser at 421 eller 2,6 prosent fikk fosterhjem som etterverns-tiltak.

5 Hvordan går det med barnevernsbarna som voksne?

5.1 Innledning

Siden dette er et longitudinelt design, og at vi har data som spenner over en så lang periode som 13 år, er materialet meget godt egnet til studier av hvordan det går med barnevernsbarna etter de har forlatt barnevernet. Data-materialet inneholder relativt få variabler som beskriver klientene som voksne, men de kjennetegnene vi har vil samlet gi gode holdepunkter for klientenes levekår som voksne. De variablene som vi vil benytte i dette kapitlet er *utdanning, inntekt, mottak av sosialhjelp og arbeidsledighet*.

Uvalg. Vi vil analysere barnevernskarrierer for perioden 1993 til 1999. For de som har hatt barnevernstiltak i denne perioden, følger vi videre de som var mer enn 17 år i 2000. Disse følges så i inntil 6 år, til og med 2005, slik det er illustrert i tabell 5.1. Når det gjelder inntekt og utdanning er det status per 2004 og 2005 som benyttes. Inntekt i 2004 benyttes for å unngå flest mulig som er under utdanning og derfor lav inntekt, mens utdanning i 2005 gir beste indikasjon på høyeste utdanningsnivå. Sosialhjelp og arbeidsledighet følges i hele perioden 2000–2005, slik det er antydnet i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Illustrasjon av designet for analysene i dette kapitlet

Variabler	Observasjonsperiode 1993–2003												
	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05
<i>Barnevern:</i>													
Saksgrunnlag													
Tiltak													
<i>Senere forhold:</i>													
Utdanning													
Inntekt													
Sosialhjelp													
Arbeidsledighet													
Alder									18 år og over etter 1999				

Vel 66.000 har vært klient i barnevernet i perioden 1993 til 1999. Av disse var 21.133 over 17 år i 2000. Tabell 5.2 gir en oversikt over de utvalgsstørrelsene vi bruker i dette kapitlet, og hvilke emner som er knyttet til hvert av utvalgene.

Tabell 5.2 Ulike utvalgsstørrelser vi benytter i dette kapitlet og hvilke tema de er benyttet til.

Alder 2000	Alder 2005	Utvalgsstørrelser	Tema
18 år eller mer	23 år eller mer	21.133	Sosialhjelp, arbeidsledighet
21 år eller mer	26 år eller mer	10.892	Utdanning, inntekt

Internasjonal forskning

I en rekke artikler som bygger på en omfattende studie av registerdata fra Sverige, har Bo Vinnerljung og medarbeidere presentert resultater som viser at barn og unge som har vært under omsorg utenfor hjemmet har mye høyere risiko for en rekke negative utfall som voksne, sammenliknet med andre jevnaldrende. Det gjelder bl.a. økt risiko for tidlig død, for mentale problemer, for lav utdanning og høyere risiko for tidlig graviditet (Vinnerljung 2006).

Liknende resultater fant man også i en undersøkelse fra Danmark (Nygaard Christoffersen 1993), der man sammenliknet barn som hadde vært under omsorg med to andre grupper barn. Omsorgsbarna kom dårligere ut på flere områder, som utdanning, yrkestilknytning og psykisk helse.

Også i England har man funnet liknende resultater. Mike Stein (2006) identifiserer tre ulike typer omsorgsklienter som forlater barnevern og omsorg utenfor hjemmet. Den første gruppen kaller han «moving on», de som går videre og som greier seg meget bra. Den neste kaller han «survivors», de som overlever. Disse greier seg ganske dårlig, og har ofte opplevd ustabilitet i omsorgen. Den siste gruppen kalles «victims», det vil si ofrene. Det er denne gruppen som har greid seg dårligst, og der finner vi de arbeidsløse og hjemløse. De er også ofte ensomme og sliter med psykiske problemer.

I USA har Courtney og Dworsky (2006) presentert resultater for unge voksne som nettopp har forlatt fosterhjemstilværelsen. Selv om noen greier seg bra, har store andeler av disse ungdommene betydelige vanskeligheter i forbindelse med overgangen til voksenlivet. Det kan være arbeidsledighet, rusmiddelproblemer, psykiske problemer, kriminalitet m.m. Et optimistisk resultat fra denne forskningen viser at dersom de unge forblir under omsorg

etter de har fylt 18 år, øker sjansen for at de får utdanning og arbeid, mens sjansen for å bli tidlig gravid minsker (Courtney et al. 2007).

At undersøkelser fra flere land gir så entydige resultater når det gjelder levekårene til tidligere barnevernsklienter, gjør at vi må forvente å finne liknende resultater her hjemme. Det må imidlertid understrekes at resultatene fra vår studie ikke kan brukes til en evaluering av omsorgsovertakelsene. Den kan heller ikke si noe om hvordan det hadde gått med barna hvis de ikke hadde fått tiltak fra barnevernet. Selv om det går dårlig med mange av barnevernsbarna, er det også mange det går forholdsvis bra med, tross belastende forhold i barndommen. Dette vil vi ta opp i kapittel 6.

5.2 Utdanning

Vi har registrert høyeste utdanning for barnet i 2005. Utdanningsverdiene er kodet etter Norsk standard for utdanningsgruppering 2000 (Statistisk sentralbyrå 2001). Her har vi benyttet første siffer, som er kode for nivå-inndeling. Dette har vi inndelt i fem nivåer som vist i tabell 5.3. For noen analyser har vi slått sammen de to laveste og de to høyeste nivåene, slik at vi også opererer med 3 nivåer for utdanning. Nivå 4 er utdanning på lavere nivå ved universiteter og høyskoler med inntil fire års varighet, mens nivå 5 er universitets- og høyskoleutdanning med mer enn fire års varighet.

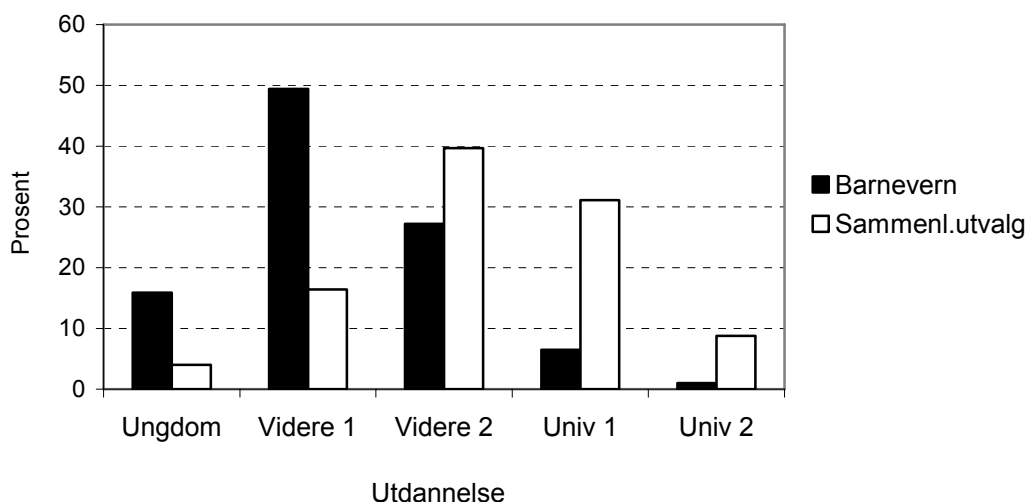
Tabell 5.3 Beskrivelse av utdanningskodene vi benytter i dette kapitlet

Tredeling av nivå	Beskrivelse	Klassetrinn
1. Obligatorisk	Barne- og ungdomsskoleutdanning	7.–10. trinn
2. Inntil videregående 1	Videregående grunntdanning	11.–12. trinn
3. Videregående 2	Videregående avsluttende utdanning	13.–14. trinn
4. Høyskole/universitet	Lavere nivå (1–4 års varighet)	14.–17. trinn
5. Høyskole/universitet	Høyere nivå (Mer enn 4 års varighet)	18.–20. trinn

Utdanningsnivået til tidligere barnevernsbarn er relativt lavt. Dette viser figur 5.1, der andeler med ulik utdanning for barnevernsbarn og sammenlikningsutvalget vises grafisk. Utvalget vi her har analysert er over 25 år i 2005, slik at de har hatt tid til å fullføre en høyere utdanning. Blant tidligere barnevernsklienter har bare 34 prosent høyere utdanning enn videregående 1. I sammenlikningsutvalget derimot, har nesten 80 prosent utdanning utover

dette nivået. Vi skal i det følgende se nærmere på hvordan utdanningsandelene er for tidligere klienter som har vært plassert utenfor hjemmet.

Figur 5.1 Utdanningsnivået for tidligere barnevernsklienter og sammenlikningsutvalget over 25 år i 2005

Utdanning og type plassering

Tabell 5.4 viser andeler med 3 utdanningsnivå for seks typer plasseringer utenfor hjemmet, og for de som bare har hatt hjelpetiltak uten plasseringer. Nederste rad i tabellen viser utdanningsandeler for sammenlikningsutvalget. Forskjellene mellom barnevernsbarna og sammenlikningsutvalget er meget store, som også fremgår av figur 5.1.

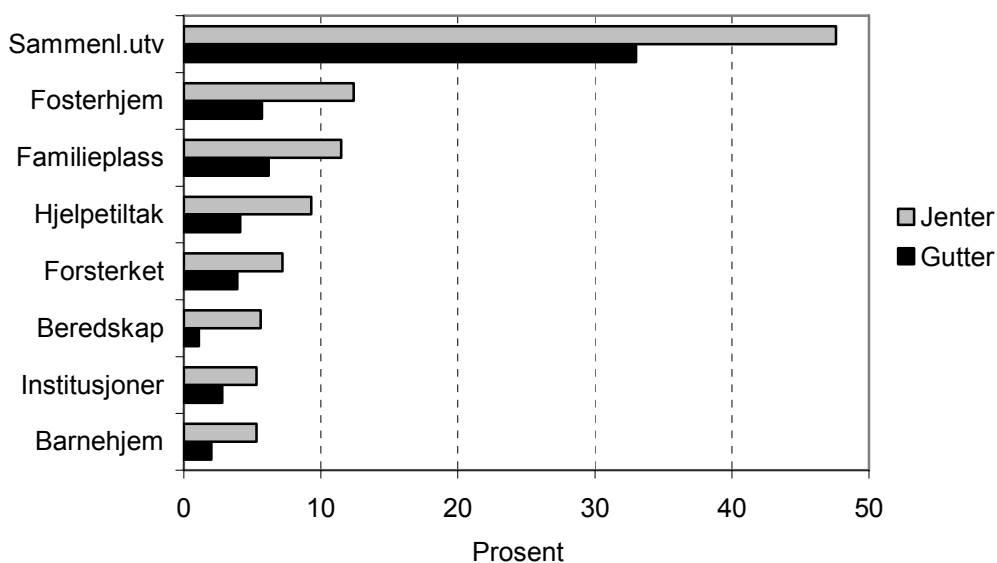
Minst utdanning finner vi blant de som har vært plassert i barne-/ungdomshjem eller andre typer institusjoner, der 77 prosent kun har utdanning på ungdomskolenivå eller videregående 1. Blant disse har kun 4 prosent høyskole eller universitetsutdanning. De som har vært i fosterhjem eller familieplassing kommer best ut. Blant disse har rundt 9 prosent tatt utdanning på høyskole eller universitetsnivå. Videre ser vi at blant fosterhjemsbarna har 34 prosent utdanning på nivå videregående 2. Årsaken til at flere av fosterhjemsbarna tar høyere utdanning enn f.eks. barn og unge i institusjoner, er trolig at de har mindre alvorlige problembelastninger og at mange får et godt tilbud i et stabilt fosterhjem.

Tabell 5.4 Utdanning per 2005 (de over 25 år) etter type plassering i perioden 1993–1999. Prosent

Type plassering 1993–1999	Videregående 1 eller mindre	Videregående 2	Høysk./ univ.	N
Barne- og ungdomshjem	77,1	19,2	3,7	1483
Institusjoner	77,1	18,8	4,1	825
Beredskapshjem	72,5	23,6	3,8	652
Forsterket fosterhjem	71,5	23,1	5,4	736
Bare hjelpetiltak	65,9	27,7	6,4	4526
Familieplassering	56,7	34,5	8,7	904
Vanlig fosterhjem	56,7	34,1	9,2	2056
Sammenlikningsutvalget	20,4	39,7	39,9	14422

I figur 5.2 utdyper vi resultatene i tabell 5.4, ved å skille mellom gutter og jenter. Figuren viser andeler med høyere utdanning etter type plassering. For alle typer plasseringer er det store kjønnsforskjeller i utdanning. Rundt dobbelt så store andeler har høyere utdanning blant jentene sammenliknet med guttene. Blant jentene som har vært i vanlig fosterhjem har over 12 prosent høyere utdanning. Blant institusjonsbarna, har kun 2 prosent av guttene høyere utdanning, mot vel 5 prosent blant jentene. I sammenlikningsutvalget har nesten halvparten av jentene (47,6 %) høyere utdanning, mens dette kun gjelder 33 prosent av guttene. Disse kjønnsforskjellene blant barnevernsbarna føyer seg inn i det mønsteret som har kommet fram i andre undersøkelser, at jenter har høyere utdannelsesambisjoner enn gutter (Heggen & Clausen 2006).

Figur 5.2 Andeler med høyskole- eller universitetsutdanning etter type plassering/ tiltak for gutter og jenter over 25 år i 2005.

Saksgrunnlag og utdanning

Tabell 5.5 viser utdanning etter type saksgrunnlag i barnevernet. Figuren viser at det også her er stor variasjon i oppnådd utdanning. Flest med lav utdanning finner vi blant de med saksgrunnlag som knytter seg til barnet selv. Bare 1,5 prosent av de funksjonshemmede har utdanning på høyskole eller universitetsnivå, og bare rundt 3 prosent av de med saksgrunnlag atferdsavvik og rusmisbruk har slik utdanning. Høyest utdanning finner vi blant de som har fått barnevernstiltak fordi foreldrene er døde. Her er andelen med utdanning på høyskole eller universitetsnivå 14 prosent.

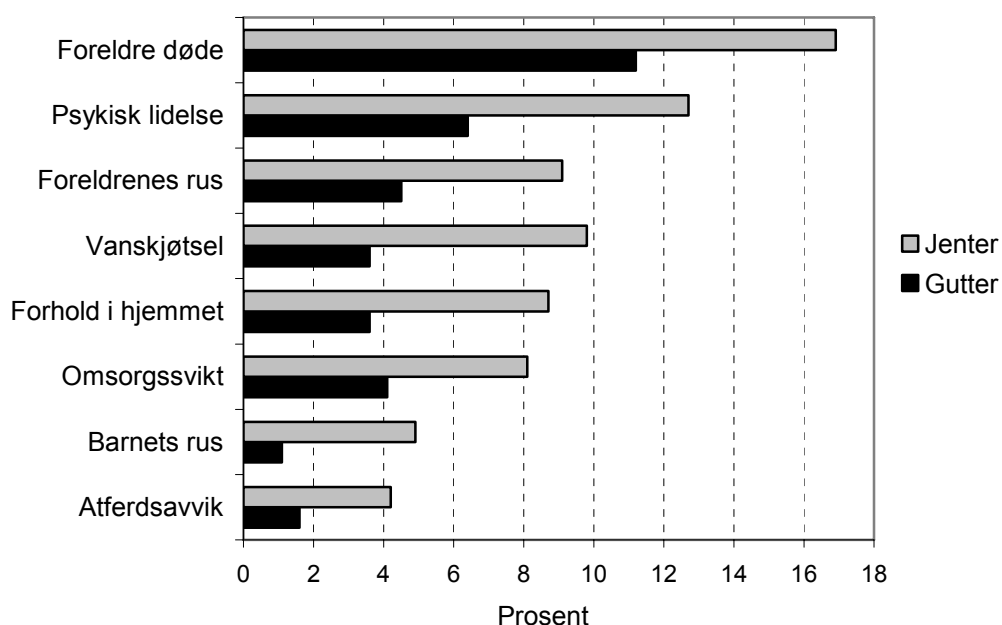
Tabell 5.5 Utdanning for personer over 25 år per 2005 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999. Prosent

Type saksgrunnlag 1993–99	Videregående 1 eller mindre	Videregående 2	Høyskole/univ.	N
Barnet funksjonshemmet	86,4	12,2	1,5	469
Barnets atferdsavvik	76,9	20,4	2,7	3573
Barnets rusmisbruk	74,0	23,0	3,0	761
Manglende omsorgsevne	67,1	26,8	6,1	2980
Forhold i hjemmet	66,2	27,7	6,1	4014
Fysisk mishandling	65,7	27,8	6,5	338
Seksuelt overgrep	65,0	26,2	8,8	374
Vanskjøtsel	63,3	30,3	6,5	727
Annet	61,7	30,9	7,4	2564
Psykisk mishandling	61,1	30,0	8,9	404
Foreldrenes rusmisbruk	59,5	33,6	6,9	1299
Foreldrenes psykiske lidelse	57,0	32,3	10,7	1034
Foreldrene døde	51,6	34,4	14,0	608
Alle saksgrunnlag	65,8	28,4	5,8	16439

Figur 5.3 viser andeler med høyere utdanning etter saksgrunnlag og kjønn. For alle saksgrunnlagene er kjønnsforskjellene store. Blant de som har mistet foreldre har 17 prosent av jentene høyere utdanning, som er mye sammenliknet med barnevernsbarn. Avstanden er imidlertid stor til jentene i sammenlikningsutvalget, der nesten halvparten har høyere utdanning (se figur 5.2).

Som ventet skiller tidligere barnevernsbarn seg ut ved å ha lavere utdanning enn resten av befolkningen, og forskjellene er store. Det er bare små andeler, gjennomgående under 10 prosent, som har utdanning på høyskole eller universitetsnivå.

Figur 5.3 Andeler med høyere utdanning etter saksgrunnlag og kjønn. Prosent

Utdanning og demografiske kjennetegn

Hvilke faktorer gir stor sjanse for at tidligere barneverns klienter senere tar høyere utdanning? Det er denne problemstillingen som skal belyses i dette avsnittet. Tabell 5.6 viser to logistiske regresjonsanalyser med utdanning (grunnskole og videregående 1 versus videregående 2 eller høyere) som avhengig variabel. Den ene analysen bruker data fra sammenlikningsutvalget, mens den andre analyserer kun data for barnevernsgruppen. Som forklaringsvariabler har vi benyttet en rekke demografiske kjennetegn, samt foreldrenes bruk av sosialhjelp. I analysen av barnevernsdataene har vi også inkludert variabelen ettervern, altså om klienten fikk tiltak etter fylte 18 år.

Tolkning av resultater fra logistisk regresjonsanalyser

I logistisk regresjonsanalyse benyttes *odds* og *oddsrater* (engelsk odds ratio). Odds er definert som antall som oppfyller en betingelse dividert på antall som ikke oppfyller denne betingelsen. Som synonymt med begrepet odds, benyttes på norsk ofte sjanse. Ved skjeve fordelinger er odds nesten likt risiko. Oddsraten er to odds dividert med hverandre.

Oddsraten presenteres som effektestimater i logistisk regresjonsanalyse, og dette uttrykker den relative sjansen (oddsen) for at en hendelse skal inntruffe, sammenliknet med en referansekategori som settes til 1,0. At

oddsraten f.eks. er lik 1,27 for jenter betyr at sjansen (eller oddsene) for å ha høy utdanning er 27 prosent større for jenter sammenliknet med gutter.

Oddsforholdet omregnes til prosent etter formelen $100(\text{oddsforholdet}-1)$.

Tabell 5.6 Logistisk regresjonsanalyse med høyeste utdanning som avhengig variabel. Utvalg: barnevern- og sammenlikningsutvalget, over 17 år i 1997

Variabler	1. Sammenl. utvalget		2. Barnevernsutvalget	
	Oddsrate	Sign.	Oddsrate	Sign.
<i>Kjønn</i>				
Mann	1,00		1,00	
Kvinne	1,27	***	1,63	***
<i>Kommunestørrelse</i>				
Under 5000 innb.	1,00		1,00	
5–10000	1,06		0,92	
10–20000	1,08		0,98	
20–40000	1,22	*	0,99	
Over 40000	1,63	***	1,19	*
<i>Sivilstatus</i>				
Ugift	1,00		1,00	
Gift	1,01		1,14	*
Før gift	0,43	***	0,50	***
<i>Landbakgrunn</i>				
Norge	1,00		1,00	
Asia	0,33	***	1,34	**
Vesten	1,10		1,13	
Afrika	0,24	***	1,20	
Øst-Europa	0,50	***	1,24	
Latin-Amerika	0,49	**	0,99	
<i>Foreldrenes sosialhjelp</i>				
Ikke sosialhjelp	1,00		1,00	
Begrenset sosialhjelp	0,36	***	0,84	**
Langtids sosialhjelp	0,37	***	0,79	***
<i>Har fått ettervern</i>				
Nei	-		1,00	
Ja	-		1,47	***
Konstant	3,36	***	0,38	***
R ² (Nagelkerke)	0,07		0,04	
N (subjekter inkludert i analysene)	14.333		10.118	

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Analyse 1: Sammenlikningsutvalget

Resultatene viser at kvinnene har 27 prosent større sjanse enn menn for å oppnå høyere utdanning, kontrollert for de andre variablene i modellen. De som bor i kommuner med mer enn 40.000 innbyggere har 63 prosent større

sjanse (odds) enn de som bor i de minste kommunene. Videre har de gifte og ugifte større sjanse for å ha høyere utdanning enn de skilte og separerte. Når det gjelder landbakgrunn er sjansen for høy utdanning mye mindre for personer fra den tredje verden og fra Øst-Europa. De som har foreldre som ikke har mottatt sosialhjelp har høyere odds for å ta utdanning.

Tabellen viser også en R^2 -statistikk som er en parallell til forklart varians i vanlig lineær regresjonsanalyse. Varians i logistisk regresjonsanalyse er imidlertid definert på en helt annen måte.

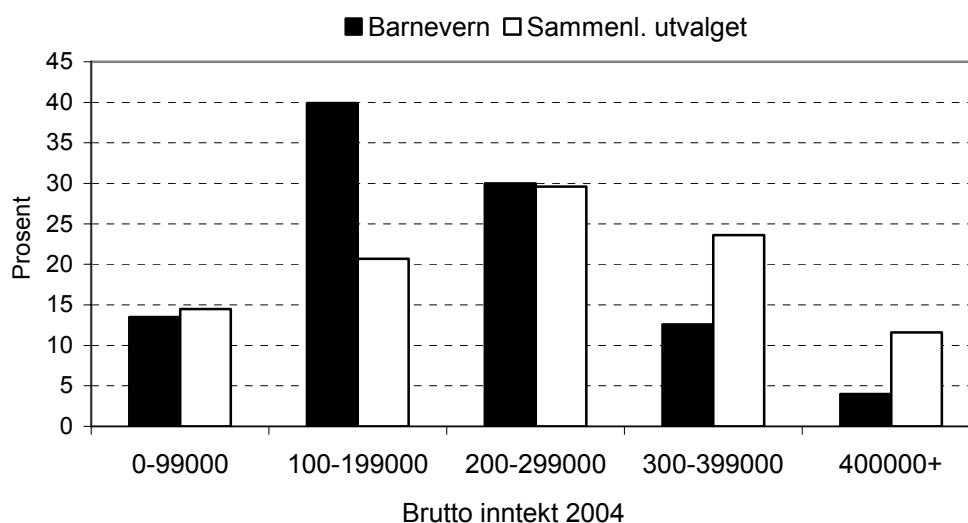
Analyse 2: Barnevernsutvalget

I den andre analysen ser vi at kvinner som har vært i barnevernet har 63 prosent større sjanse for å ha høy utdanning enn menn som har vært i barnevernet. Videre ser vi at både gifte og ugifte har større sjanse for å ha høy utdanning enn de som har vært gift. Resultatene for variabelen landbakgrunn er annerledes når vi analyserer bare barneverns klientene. Her ser vi at klienter med asiatiske bakgrunn har større sjanse for å få høyere utdannelse enn norske barneverns klienter. Tendensen er de samme for klientene fra Afrika og Øst-Europa, men forskjellene er ikke statistisk signifikante. Videre viser resultatene at klienter med foreldre som ikke har mottatt sosialhjelp har større sjanse for å få høy utdannelse, sammenliknet med tidligere klienter hvis foreldre har vært sosialhjelpsmottakere. Til sist viser resultatene at de som har fått ettervern har nesten 50 prosent større sjanse for å oppnå høy utdannelse enn klienter som ikke har fått tiltak etter fylte 18 år. I kapittel 7 skal vi komme tilbake til de som har fått ettervern, for å se hva som karakteriserer disse klientene.

5.3 Inntekt

Vil inntektsforskjellene være like tydelige som forskjellene i utdanning? Vi har benyttet brutto inntekt fra SSBs registerdata for 2004. Figur 5.4 viser fordelingene for tidligere barneverns klienter og sammenlikningsutvalget, og igjen ser vi store forskjeller. Rundt 55 prosent av barnevernsgruppen har en brutto inntekt som er lavere enn 200.000 kroner, mens bare 35 prosent har så lav inntekt i sammenlikningsgruppen. Under 20 prosent av barnevernsgruppen har brutto inntekt som overstiger 300.000, mens i sammenlikningsutvalget er denne andelen rundt 35 prosent.

Figur 5.4 Fordelinger av brutto inntekt for tidligere barnevernsklienter og sammenlikningsutvalget.

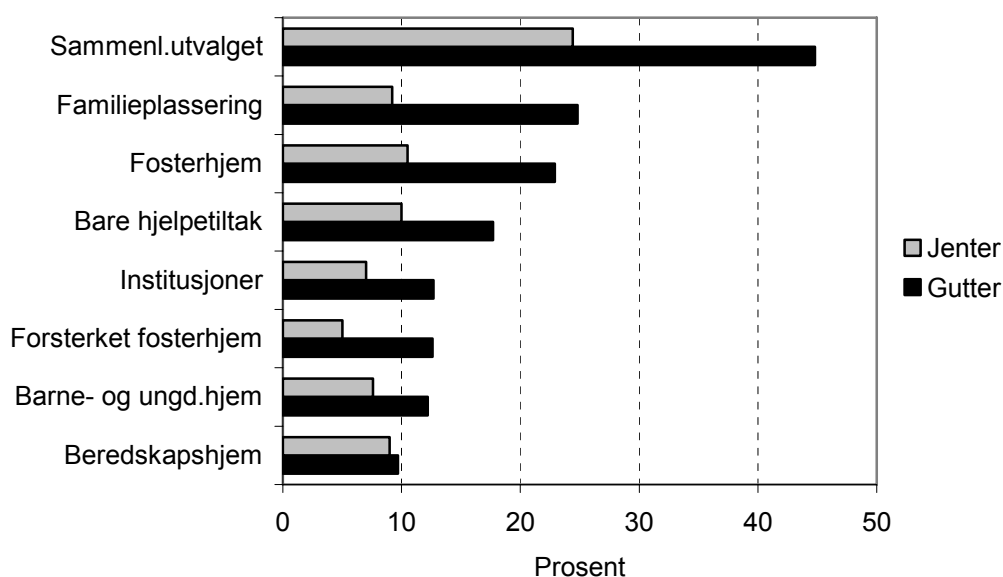
Inntekt og type plassering

Tabell 5.7 viser brutto inntekt i tre grupper etter typer plassering. Også her ser vi store forskjeller. Blant de som har vært i institusjoner og forsterket fosterhjem har under 10 prosent inntekt over 300.000 kroner. Blant barnevernsbarna er det de som har vært i ordinært fosterhjem eller i familie-plassering som har høyest inntekt. Til sammenlikning har 35 prosent i sammenlikningsutvalget inntekt over 300.000 kroner.

Tabell 5.7 Brutto inntekt i 2004 etter type plassering i perioden 1993–1999. Prosent

Type plassering 1993–1999	0–199.000 kr.	200–299.000 kr	300.000+ kr.	N
Barne- og ungdomshjem	63,6	26,4	9,9	1548
Institusjoner	65,3	25,0	9,7	885
Beredskapshjem	60,1	30,6	9,3	679
Forsterket fosterhjem	65,8	25,2	9,0	765
Bare hjelpetiltak	54,9	30,8	14,3	4596
Familieplassering	49,6	33,1	17,3	924
Vanlig fosterhjem	53,2	30,3	16,5	2108
Sammenlikningsutvalget	35,2	29,6	35,2	15693

Figur 5.5 Andeler med brutto inntekt over 300.000 kroner etter type plassering og kjønn. Prosent

Figur 5.5 viser andeler med inntekt over 300.000 kroner etter type plassering og kjønn. Det er jevnt over dobbelt så mange menn som tjener over 300.000 kroner. Disse kjønnsforskjellene viser seg på samme måte blant barnevernsbarna som i sammenlikningsutvalget. Til tross for at en større andel kvinner har høy utdanning, er det færre kvinner som har høy inntekt.

Saksgrunnlag og inntekt

Tabell 5.8 viser inntektsgrupper for tidligere barneverns klienter etter saksgrunnlaget som var lå til grunn for barnevernstiltaket. Det er de tre saksgrunnlagene som er direkte knyttet til barnet, som har de største andelene med lav inntekt. Dette gjelder særlig de funksjonshemmede, der over 80 prosent hadde en brutto inntekt under 200.000 kroner, mens knapt 4 prosent tjente over 300.000 kroner. Også blant tidligere klienter med saksgrunnlagene atferdsavvik og rusproblemer har godt over 60 prosent inntekt under 200.000 kroner. De som kommer best ut også her er de som var i barnevernet fordi foreldre var døde. Over halvparten av disse hadde inntekter på over 200.000 kroner.

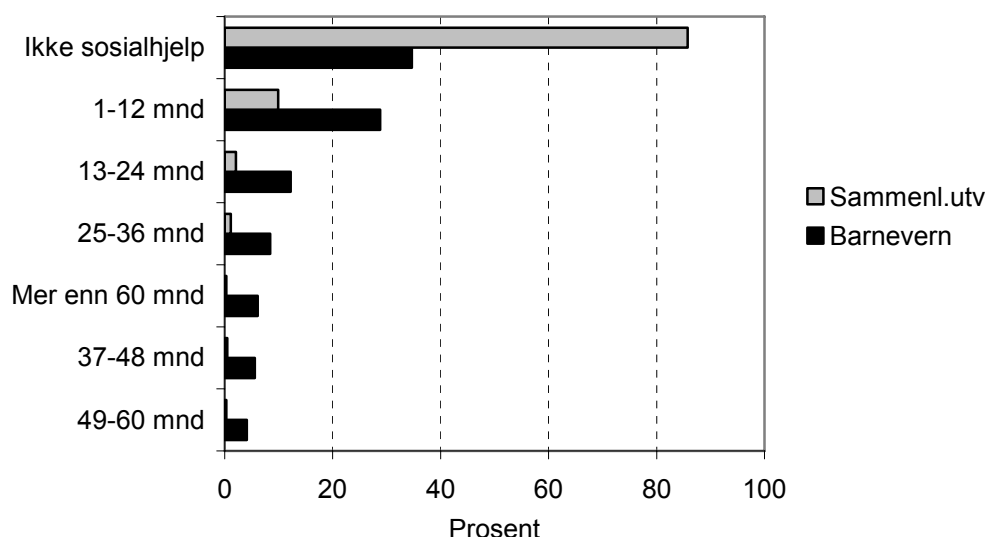
Tabell 5.8 Brutto inntekt for personer over 24 år per 2004 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999. Prosent

Type saksgrunnlag 1993–99	0-199.000 kr.	200-299.000 kr.	300.000+ kr.	N
Barnet funksjonshemmet	80,7	15,5	3,7	483
Barnets rusmisbruk	65,6	23,2	11,2	797
Barnets atferdsavvik	61,3	26,7	12,1	3691
Seksuelt overgrep	58,2	33,4	8,4	380
Forhold i hjemmet	57,2	29,3	13,5	4095
Vanskjøtsel	56,5	29,1	14,4	745
Foreldrenes psykiske lidelse	56,5	28,4	15,1	1067
Manglende omsorgsevne	56,1	31,0	12,9	3057
Psykisk mishandling	56,0	29,8	14,3	420
Alle saksgrunnlag	56,0	29,8	14,2	10445
Fysisk mishandling	55,5	28,9	15,6	353
Annet	54,3	30,6	15,1	2609
Foreldrenes rusmisbruk	52,3	31,6	16,2	1331
Foreldrene døde	48,1	34,3	17,5	428

5.4 Sosialhjelp

Økonomisk støtte er det mest utbredte hjelpetiltaket i barnevernet, og blant de som får ettervern får over halvparten økonomisk støtte. Vi må derfor forvente å finne store andeler som mottar sosialhjelp blant tidligere klienter i barnevernet.

Figur 5.6 Andeler som har mottatt sosialhjelp etter type utvalg

Figur 5.6 viser andeler som har mottatt sosialhjelp i perioden 1997–2005 og som var mer enn 17 år i 2000. De sorte søylene representerer tidligere

barnevernsklienter (N=30.463), mens de grå er sammenlikningsutvalget (N=28.488). I barnevernsutvalget har 66 prosent mottatt sosialhjelp én eller flere ganger. I sammenlikningsutvalget er det bare 15 prosent som har mottatt sosialhjelp. Figuren viser også at langt flere av barnevernsbarna mottar sosialhjelp over lang tid enn blant de som ikke har vært i barnevernet.

Sosialhjelp og type plassering

I tabell 5.9 har vi sett nærmere på sosialhjelpsbruk for tidligere klienter i barnevernet etter hvilke typer plasseringer de hadde, og hvor store andeler som mottok sosialhjelp over kort og lang tid. Vi har definert korttidsmottakere som klienter som har mottatt sosialhjelp i til sammen 1–12 måneder. Langtidsmottakere blir alle som har mottatt sosialhjelp i mer enn 12 måneder, uten at det stilles krav til at stønadsmånedene skal være sammenhengende.

Tabell 5.9 Andeler korttids- og langtidsklienter av sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter type plassering i perioden 1993–1999. Prosent. (N= 17.480 tidligere barnevernsbarn)

Type plassering 1993–1999	Sosialhjelp 1997–2005			N
	Ikke soshj.	Korttid	Langtid	
Barne- og ungdomshjem	15,4	23,4	61,2	2635
Institusjoner	14,0	24,2	61,7	1448
Beredskapshjem	17,0	26,7	56,3	1397
Forsterket fosterhjem	25,0	26,3	48,7	1284
Bare hjelpetiltak	31,3	31,6	37,2	8271
Familieplassering	33,7	29,5	36,8	1380
Vanlig fosterhjem	33,3	27,1	39,6	3265
Alle typer tiltak	29,4	29,2	41,4	17480
Sammenlikningsutvalget	88,3	8,1	3,6	24571

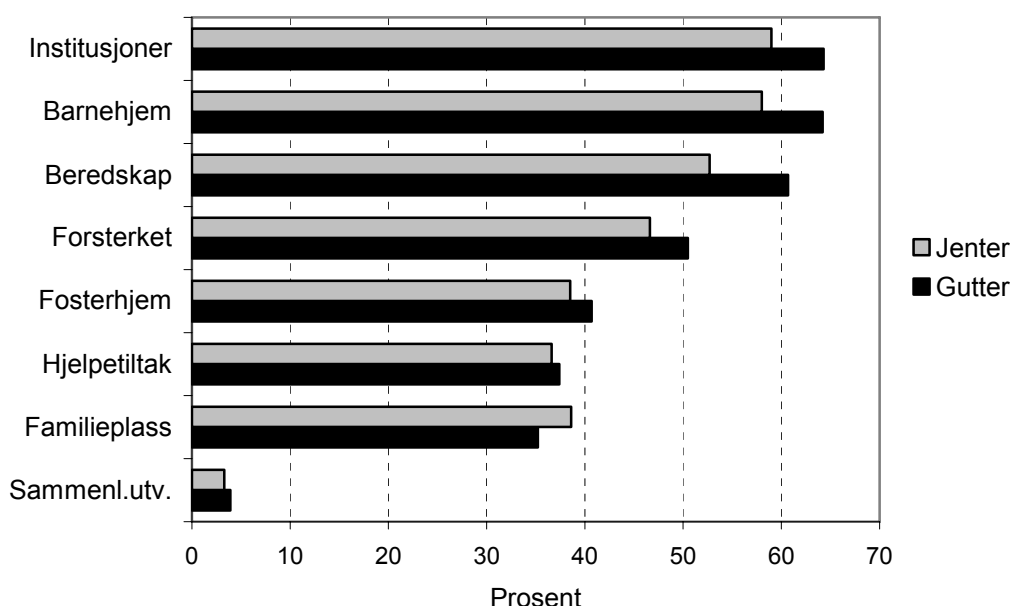
Utvalget som analyseres har vært barnevernsklienter i perioden 1993–1999, og var over 17 år i 2000. Dette utvalget utgjør 17.480 tidligere klienter i barnevernet, og er mindre enn utvalget som ligger til grunn for figur 5.6. I barnevernsutvalget har over 70 prosent mottatt sosialhjelp i perioden 1997–2005, hvorav 29 prosent er korttidsmottakere og 41 prosent er langtidsmottakere.

Tabellen viser også at det er flest langtidsmottakere blant de som tidligere har vært i institusjoner og i barne- og ungdomshjem. Videre ser vi at

37 og 40 prosent er langtidsmottakere blant de som har vært plassert i henholdsvis fosterhjem i og utenom familien. Fosterhjemsbarna kommer også her bedre ut enn de som har hatt andre typer plasseringer under barnevernet.

Figur 5.7 viser andeler langtidsmottakere etter type tiltak og kjønn. Størst andel langtidsmottakere finner vi blant de tidligere mannlige barnevernsklientene. Dette gjelder både blant tidligere barnevernsbarn og i sammenlikningsutvalget. Eneste unntak er de som hadde familieplasseringer, der flere kvinner enn menn mottok sosialhjelp.

Figur 5.7 Andel langtids sosialhjelpsmottakere etter type tiltak og kjønn. Prosent

Sosialhjelp og saksgrunnlag

Tabell 5.10 viser sosialhjelp etter type saksgrunnlag i barnevernet. Det er blant tidligere barnevernsklienter som var i barnevernet grunnet eget rusmisbruk, vi finner flest langtidsmottakere av sosialhjelp. Nesten 63 prosent av disse var langtidsmottakere av sosialhjelp i løpet av perioden. Deretter kommer de som hadde saksgrunnlag atferdsavvik (51%) og manglende omsorgsevne (46%). Færrest langtidsmottakere finner vi blant tidligere barnevernsklienter med saksgrunnlagene døde foreldre og funksjonshemning. Blant disse finner vi henholdsvis 33 og 30 prosent langtidsmottakere.

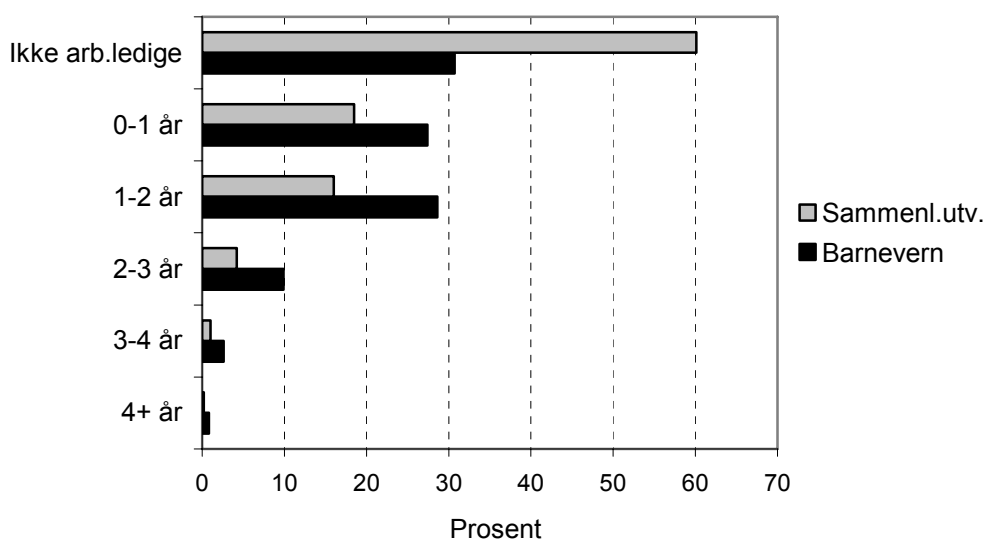
Tabell 5.10 Andeler som har mottatt sosialhjelp 1997–2005 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999. Prosent

Type saksgrunnlag	Sosialhjelp 1997–2005			N
	Ikke soshj.	Begrenset	Langtid	
Barnets rusmisbruk	14,3	23,1	62,6	1313
Barnets atferdsavvik	21,1	27,8	51,0	6501
Manglende omsorgsevne	26,0	27,6	46,3	5006
Seksuelt overgrep	26,3	29,3	44,4	628
Forhold i hjemmet	26,7	29,6	43,7	7695
Fysisk mishandling	27,3	28,9	43,8	598
Annet	28,0	29,8	42,2	4743
Foreldrenes rusmisbruk	28,7	28,7	42,6	2240
Psykisk mishandling	29,6	28,6	41,7	678
Foreldrenes psykiske lidelse	31,8	28,1	40,1	1840
Vanskjøtsel	32,3	27,1	40,6	1198
Foreldrene døde	40,7	26,1	33,2	654
Barnet funksjonshemmet	41,5	28,9	29,6	827
Alle tiltak	29,4	29,2	41,4	17480

5.5 Arbeidsledighet

Figur 5.8 viser at etter fylte 18 år har nesten 70 prosent av tidligere barneverns klienter vært registrert som arbeidsledige. I sammenlikningsutvalget er det ca. 40 prosent som har vært registrert arbeidsledige. Blant de tidligere barnevernsbarna har vel 40 prosent vært registrert som arbeidsledig i mer enn ett år, mens i sammenlikningsutvalget er denne andelen 20 prosent.

Figur 5.8 Andel arbeidsledige i perioden 1997–2004 blant barnevernsbarn og sammenlikningsutvalget etter antall år registrert arbeidsledig. Alder over 17 år i 2000

Arbeidsledighet og type plassering

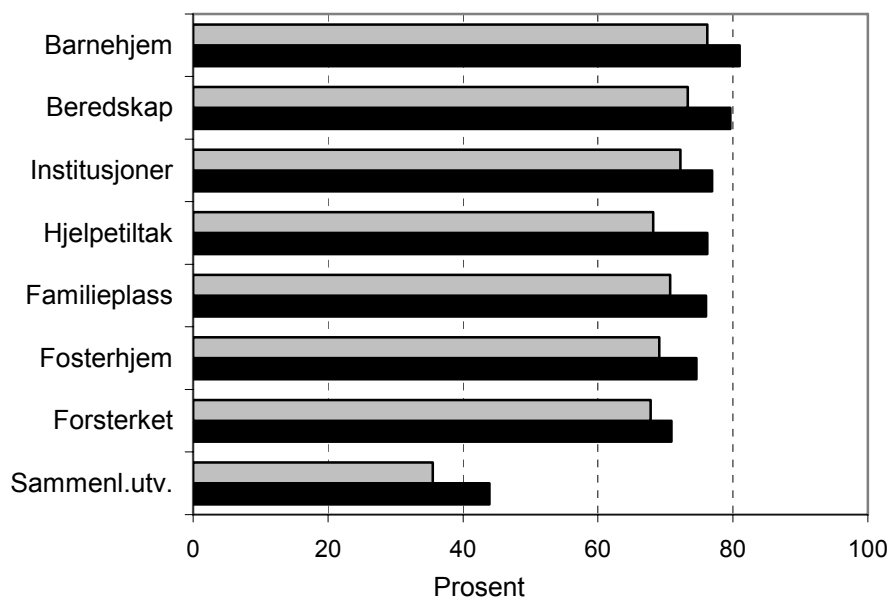
Tabell 5.11 viser andeler arbeidsledige etter antall år registrert ledige og type plassering man hadde i barnevernet. Tabellen viser at det er blant institusjonsbarna vi finner de største andelene som har vært registrert arbeidsledige. Videre viser tabellen store forskjeller mellom tidligere barnevernsbarn og sammenlikningsutvalget.

Tabell 5.11 Andel som har fått sosialhjelp minst én gang i perioden 1997–2005 etter type plassering i perioden 1993–1999. Prosent

Type plassering 1993–1999	Ikke arb.ledig	Inntil 1 år	Mer enn 1 år	N
Barne- og ungdomshjem	21,3	35,3	43,4	3166
Beredskapshjem	23,8	37,0	39,2	1759
Institusjoner	25,3	33,1	41,5	1673
Familieplassering	26,6	32,0	41,4	1612
Alle typer tiltak	26,9	31,4	41,7	21133
Bare hjelpetiltak	27,2	31,0	41,8	10167
Vanlig fosterhjem	28,3	31,8	40,0	3819
Forsterket fosterhjem	30,5	32,9	36,5	1542
Sammenlikningsutvalget	60,1	18,5	21,4	28488

Figur 5.9 viser andeler arbeidsledige etter type plassering og kjønn. For alle grupper er det færre arbeidsledige kvinner enn menn.

Figur 5.9 Andeler som har vært arbeidsledige i perioden 1997–2004 etter type plassering og kjønn.

Arbeidsledighet og type saksgrunnlag

Tabell 5.12 viser andeler som har vært arbeidsledige i perioden fra 1997 til 2004 etter type saksgrunnlag. Resultatene av dette er helt parallelle til resultatene for utdanning, inntekt og sosialhjelp. Det er flest arbeidsledige blant de som hadde saksgrunnlagene atferdsavvik og rusmisbruk. Andel som har vært arbeidsledig blant tidligere barnevernsbarn ligger mellom 68 og 77 prosent. Det eneste saksgrunnlaget som skiller seg ut er funksjonshemming, der bare 36,6 prosent ble arbeidsledige.

Tabell 5.12 Andeler som har vært arbeidsledige i perioden 1997–2004 etter type saksgrunnlag i perioden 1993–1999. Prosent

Type saksgrunnlag	% arbeidsledige	N
Barnets atferdsavvik	77,8	7910
Barnets rusmisbruk	77,6	1521
Forhold i hjemmet	74,8	9708
Manglende omsorgsevne	74,4	5980
Annet	74,2	5826
Fysisk mishandling	74,5	733
Foreldrenes rusmisbruk	74,1	2666
Psykisk mishandling	73,8	804
Foreldre døde	69,6	743
Vanskjøtsel	69,6	1398
Seksuelt overgrep	69,0	741
Foreldrenes psykiske lidelse	67,8	2271
Barnet funksjonshemmet	36,6	967
Alle tiltak	73,1	21133

Arbeidsledighet og demografiske kjennetegn

Tabell 5.13 viser resultatene av to logistiske regresjonsanalyser, begge med arbeidsledig (noensinne arbeidsledig versus aldri) som avhengig variabel. Tilsvarende analysene i tabell 5.6 benyttes sammenlikningsutvalget i analyse 1, og barnevernsutvalget i analyse 2. Som forklaringsvariabler har vi igjen benyttet en rekke demografiske kjennetegn, samt foreldrenes mottak av sosialhjelp.

Tabell 5.13 Logistisk regresjonsanalyse med noensinne arbeidsledig i perioden 1997–2004 som avhengig variabel. Utvalg: barneverns- og sammenlikningsutvalget, over 17 år i 1997

Variabler	1. Sammenl.utvalget		2. Barnevernsutvalget	
	Oddsrate	Sign.	Oddsrate	Sign.
<i>Kjønn</i>				
Mann	1,00		1,00	
Kvinne	0,82	***	0,75	***
<i>Kommunestørrelse</i>				
Under 5.000 innb.	1,00		1,00	
5–10.000	0,96		1,11	
10–20.000	1,02		1,23	*
20–40.000	0,99		1,32	**
Over 40.000	0,86	*	1,23	**
<i>Sivilstatus</i>				
Ugift	1,00		1,00	
Gift	0,67	***	0,88	
Før gift	1,28	*	1,62	***
<i>Landbakgrunn</i>				
Norge	1,00		1,00	
Asia	1,72	***	1,20	
Vesten	0,79	***	1,00	
Afrika	1,49	***	1,75	***
Øst-Europa	1,15		1,10	
Latin-Amerika	2,31	***	1,44	*
<i>Foreldrenes sosialhjelp</i>				
Ikke sosialhjelp	1,00		1,00	
Begrenset sosialhjelp	2,14	***	1,28	***
Langtids sosialhjelp	2,54	***	1,64	***
<i>Har fått ettervern</i>				
Nei	-		1,00	
Ja	-		0,66	***
Konstant	0,99		2,49	***
R ² (Nagelkerke)	0,04		0,03	
N (subjekter inkludert i analysene)	15.359		10.319	

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Analyse 1: Sammenlikningsutvalget

Resultatene fra den første analysen viser at sjansen for å være arbeidsledig er større for menn enn for kvinner. Tabellen viser også at sjansen for å bli arbeidsledig er mindre i store kommuner sammenliknet med småkommuner. Både ugifte og skilte har større risiko for å bli arbeidsledige enn gifte. Når det gjelder ulik landbakgrunn, er det de som kommer fra den tredje verden (Asia, Afrika og Latin-Amerika) som har størst risiko for å bli arbeidsledige.

Oddsene for å bli arbeidsledig er over dobbelt så stor for de som har foreldre som har vært sosialhjelpsmottakere, enn for de med foreldre som ikke har mottatt sosialhjelp.

Analyse 2: Barnevernsutvalget

Analysen av data for barnevernsutvalget viser at kvinnene har mindre risiko enn menn for å bli arbeidsledige. Videre er risikoen for arbeidsledighet størst i de store kommunene. Dette er motsatt resultatet i forhold til sammenlikningsutvalget. Blant tidligere barnevernsklienter er det særlig de skilte som har stor risiko for å bli arbeidsledig. Dette gjelder også de med afrikansk landbakgrunn. Oddsen for å bli arbeidsledig er også høyere for de som har foreldre som har vært sosialhjelpsmottakere. Til slutt viser analysen at de barnevernsklientene som fikk ettervern har mindre risiko for å bli arbeidsledige, enn de som ikke fikk ettervern.

5.6 Hvorfor går det så dårlig med barnevernsbarna?

Det kan synes skremmende at prognosene for barnevernsklientene er så dårlige som analysene i dette kapittelet har vist. Hva kan årsakene til dette være? Noen vil kanskje hevde at barnets erfaring med at barnevernet intervensjoner og overtar omsorgen vil få negative konsekvenser for barnet. Andre vil heller hevde at uten intervensjon fra barnevernets side ville det gått enda verre med barnet.

Forskjeller på utvalgene: Effekten av seleksjon

Barnevernsgruppen kan sies å være en selektert gruppe av individer med en vanskelig barndom. De er selekterte i den forstand at det er foreldrenes eller barnas atferd som bestemmer om de får tiltak av barnevernet.

Samfunnet ser det som en høyt prioritert oppgave å identifisere og hjelpe barn som lever under vanskelige og uakseptable forhold. Dette gjelder i første rekke barn som utsettes for mishandling og omsorgssvikt. Dernest gjelder det også å fange inn og forsøke å hjelpe barn og unge som har utviklet uakseptabel atferd. Dette gjelder i første rekke kriminell atferd og misbruk av rusmidler.

Dess mer ressurser barnevernet tilføres, desto flere barn og unge mennesker kan fanges opp. Dette innebærer at veksten i barnevernsgruppen fører til at den resterende befolkningen, som her er representert i sammenlikningsutvalget, gradvis vil inneholde færre og færre individer med vanskelige oppvekstvilkår. Derfor vil forskjellene mellom barnevernsgruppen og sammenlikningsutvalget være store fordi gruppene blir mer og mer rendyrkede.

Tabell 5.14 illustrerer hvor homogent barnevernsutvalget er. Tabellen viser fordelingen av type saksgrunnlag for alle som har fått tiltak fra barnevernet fra 1990 til 2005. Hele 38 prosent (43.400) har vært utsatt for mishandling eller omsorgssvikt, mens vel 25 prosent (29.600) har saksgrunnlaget atferdsavvik eller rusmisbruk. De resterende, som utgjør 37 prosent, har mer ubestemmelige saksgrunnlag, herunder forhold i hjemmet.

Tabell 5.14 Type saksgrunnlag etter alder i 2005 for alle barneverns klientene i perioden 1990–2005. Prosent

Type saksgrunnlag	0–5 år	6–12 år	13–17 år	Over 17 år	Total prosent (N)
Forhold i hjemmet	46,5	41,7	32,3	20,9	30,4 (34.967)
Omsorgssvikt	38,3	35,1	29,9	25,2	29,6 (34.047)
Barnets avvik	3,1	10,0	23,8	38,5	25,7 (29.617)
Mishandling	4,9	6,1	7,7	10,0	8,1 (9.376)
Annet	7,2	7,1	6,2	5,4	6,2 (7.080)
Total N	8.916	26.129	27.631	52.411	100,0 (115.087)

En effekt av seleksjon til rendyrkede grupper er at de også genererer forskjeller på andre variabler enn de som i utgangspunktet definerer gruppene, nemlig tilstedeværelse eller fravær av omsorgssvikt/atferdsavvik. Gruppene vil sannsynligvis bli forskjellige på en rekke andre variabler som er korrelert med saksgrunnlagene i barnevernet. Dette kan gjelde variabler som utdanning, inntekt, yrke, bosted, interesser, holdninger, preferanser, m.m.

Barnevernets barn har dårligere levekår og et vanskeligere utgangspunkt

Våre data gir ikke noe helhetlig bilde av levekårene til tidligere barnevernsbarn. Dette betyr at resultatene må tolkes med forsiktighet. Dataene viser imidlertid svært tydelig at barnevernets barn i utgangspunktet er mye dårligere stilt enn barna i sammenlikningsutvalget. Tabell 5.15 viser andel barn som har mødre og fedre med ulike sosioøkonomiske og demografiske kjennetegn. Vel 55 prosent av barna har mødre som har mottatt sosialhjelp, mens dette bare gjelder 8 prosent av barna i sammenlikningsutvalget. Videre ser vi at 37 prosent har mødre som er gift, mens hele 58 prosent av barna i sammenlikningsgruppen har gifte mødre. Både utdannings- og inntektsnivået blant mødre er markert høyere i sammenlikningsutvalget. Andel barn som har mistet moren sin er vel 4 prosent i barnevernsgruppen, mot 0,8 prosent i den andre gruppen.

Tabell 5.15 Andeler barn som har mor eller far med fem ulike kjennetegn

	Bv-utv.	Sam.utv.
<i>Mødrene</i>		
Har mottatt sosialhjelp	55,7	8,1
Gift	37,1	58,2
Utdannelse mer enn videreg.1	31,2	58,4
Inntekt mer enn 300.000 kr.	21,8	37,2
Døde	4,1	0,8
<i>Fedrene</i>		
Har mottatt sosialhjelp	40,1	8,0
Gift	39,9	59,2
Utdannelse mer enn videreg.1	37,8	64,7
Inntekt mer enn 300.000 kr.	39,7	71,0
Døde	7,6	2,1

Vi finner tilsvarende forskjeller mellom barnevernsbarn og sammenlikningsutvalget også når vi ser på fedrene. At det er så store forskjeller på sentrale levekårsindikatorer betyr at barnevernsutvalget stiller mye dårligere i utgangspunktet enn barna i sammenlikningsutvalget. Store opprinnelige velferdsproblemer kombinert med senere omsorgssvikt, antas å være hovedårsaken til dårlige prognoser hos mange barnevernsbarn.

Barns levekår og sosiale indikatorer for noen utvalgte grupper

SSB har de siste årene gitt ut rapporter om økonomi og levekår for ulike grupper i det norske samfunnet. Vi har tatt for oss den siste rapporten som omhandler data fra 2006 (Statistisk sentralbyrå 2007). Vi har valgt å konsentrere oss om noen levekårindikatorer for fire av de gruppene SSB fokuserer på. Dette gjelder *aleneboere, ikke-vestlige innvandrere, sosialhjelpsmottakere og langtidsledige*. Vi konsentrerer oss om disse gruppene, siden de er relativt godt representert i barnevernsutvalget. Vi velger også ut indikatorer som er relevante for denne studien, dvs. variabler som inngår i dette kapitlet. SSB summerer opp resultatene på følgende måte:

Aleneboere

Blant personer som bor alene finner vi relativt mange sosialhjelpsmottakere. Videre viser resultatene at aleneboere har hatt en svak inntektsutvikling sammenliknet med befolkningen for øvrig. I tillegg har de også en svakere tilknytning til arbeidslivet.

Ikke-vestlige innvandrere

Det er langt større andel ikke-vestlige innvandrere i lavinntektsgruppen enn i befolkningen for øvrig. Resultatene viser videre at sjansen for å være sosialhjelpsmottaker er fem ganger større blant ikke-vestlige innvandrere. En større andel av ikke-vestlige innvandrere mottar ulike typer økonomiske støtteordninger.

Sosialhjelpsmottakere og langtidsledige

Sosialhjelpsmottakere har en svak tilknytning til arbeidslivet, og bare én av tre er yrkesaktive hele året. Dette betyr også at de har lav inntekt. Videre viser resultatene at boligstandarden er dårlig, og boligutgiftene er tyngende. Langtidsledige er overrepresenterte både i lavinntektsgruppen og blant sosialhjelpsmottakerne. Alt dette tyder på at problemene ofte opptrer i de samme personene, eller at velferdsproblemene har en tendens til å hope seg opp.

Opphopning av velferdsproblemer

Analyser av levekårsundersøkelser har vist at dårlige levekår har en tendens til å hope seg opp både på områdenivå og på individnivå (Barstad 2003). Det er opphopning på individnivå vi er mest opptatt av her. Er det slik at personer med velferdsproblemer på ett område, også har en tendens til å ha problemer på andre områder? Våre resultater kan tyde på det. Barstad (2003) fant at individuelle hopninger av velferdsproblemer i særlig grad opptrer blant personer med lav/middels inntekt, og at blant disse økte opphopningen med økt urbaniseringsgrad. I Oslo var også opphopningen av problemer størst i Oslo indre øst, der store deler av befolkningen har dårlige levekår på mange områder. På denne bakgrunn er det ikke overraskende at opphopningen av velferdsproblemer også er tydelig blant tidligere barnevernsbarn.

5.7 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på hvordan det går med barnevernsbarn på ulike områder etter de har forlatt barnevernet. De viktigste resultatene er oppsummert i punktene nedenfor:

- Tidligere barnevernsbarn har mindre utdanning enn sammenlikningsutvalget.
- Blant de som har vært plassert utenfor hjemmet er det blant fosterhjemsbarna vi finner flest med høy utdanning. Trolig skyldes dette at de har færre problembelastninger, og at mange får et godt tilbud i et stabilt fosterhjem.
- Flere kvinner enn menn har høy utdanning.
- Funksjonshemmede og barn med atferdsavvik og rusproblemer har minst utdanning.
- Barnevernsgruppen har langt lavere inntekt enn sammenlikningsutvalget.
- Blant tidligere barnevernsbarn er det fosterhjemsbarn som tjener mest.
- Menn tjener mer enn kvinner i begge utvalgene.
- Andelen sosialhjelpsmottakere er langt høyere blant tidligere barnevernsbarn, hvor nesten 70 prosent har mottatt sosialhjelp minst én gang. I sammenlikningsutvalget har 12 prosent noen gang mottatt sosialhjelp.
- Rundt 70 prosent av tidligere barnevernsbarn har vært registrert som arbeidsledige, mot 40 prosent i sammenlikningsutvalget.

6 Ettervern og positive voksenkarrierer

6.1 Innledning

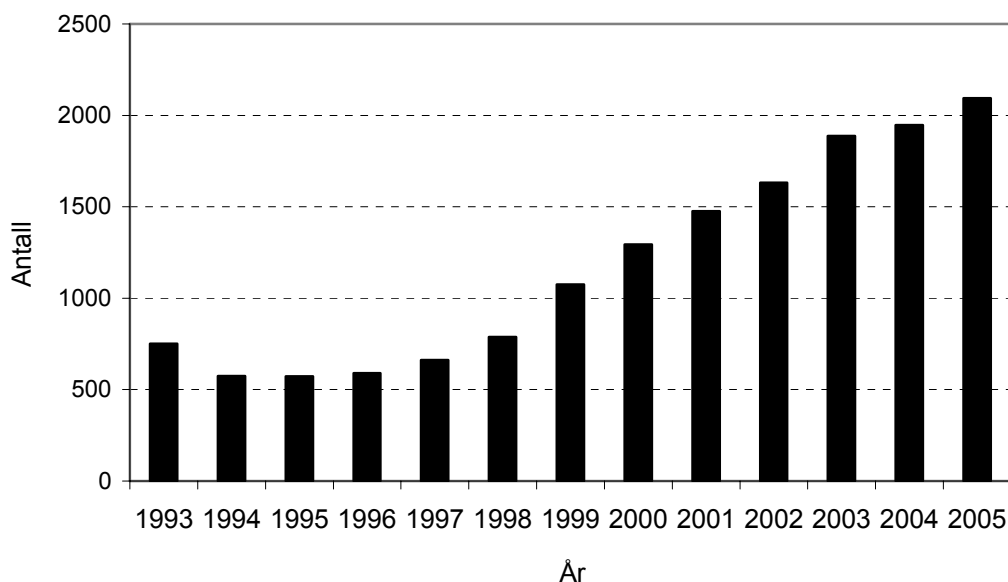
Våre data viser at barn som har vært i tiltak fra barnevernet gjør det dårligere enn andre barn på flere områder etter de har fylt 18 år. Dette viste vi for utdanning, inntekt, sosialhjelp og arbeidstilknytning. Tidligere analyser har også vist at det er langt flere blant tidligere barnevernsbarn som har vært siktet for en forbrytelse (Clausen 2004). For å legge forholdene bedre til rette ved overgangen fra omsorgstilværelse til selvstendig voksenliv skriver Barneombudet i et brev til Barne- og likestillingsdepartementet at ettervernet for barnevernsbarn bør styrkes. I brevet presiseres det at «et godt tilrettelagt ettervern kan gi flere ungdommer en god og verdig start på voksenlivet». Vi ønsker derfor å se på utviklingen og utbredelsen av bruk av ettervern, og å undersøke hvem det går godt med etter at de har forlatt barnevernet. Videre ønsker vi å undersøke om vellykkete voksenkarrierer har sammenheng med bruk av ettervern. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har nylig bevilget midler til et stort forskningsprosjekt om ettervern som utføres av NOVA, og som skal være avsluttet ved utgangen av 2008. Dette prosjektet vil blant annet gi en oversikt over norsk og internasjonal forskning på området, og å identifisere faktorer som er viktig for et godt ettervernsarbeid.

6.2 Utvikling og utbredelse av ettervern

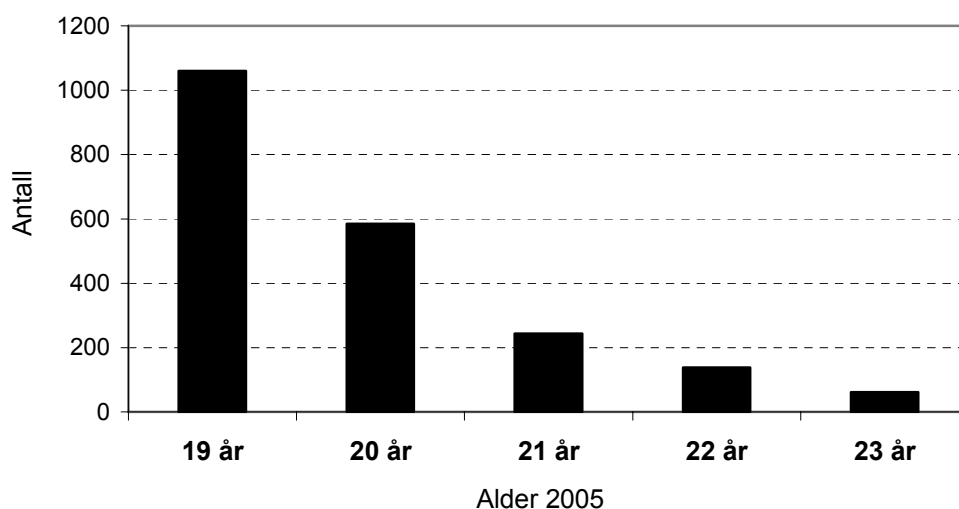
Barnevernstatistikken kan ikke gi oss nøyaktige opplysninger på antall ungdommer som har fått tiltak som ettervern. Det året de er registrert som 18 år vil kunne inneholde tiltak som både er ordinære barnevernstiltak og ettervernstiltak. Vi har imidlertid ikke opplysninger om når på året tiltaket ble gitt. Vi benytter derfor data for tiltak som er mottatt i det året barnet fylte 19 år og senere. Dette vil gi oss et godt bilde på utbredelsen av etterverntiltak i barnevernet. Figur 6.1 viser utviklingen i bruk av etterverntiltak fra 1993 til 2005. I 1993 utgjorde ettervernklientene 2,9 prosent av klientmassen, mens i 2005 var denne andelen steget til 5,4 prosent. Antall ettervernsklienter har økt fra vel 550 på midten av 1990-tallet til nesten 2100 i 2005. Det har med

andre ord vært en sterk økning i bruk av ettervern. I alt 3.561 personer fikk ettervern fra barnevernet i perioden 1993–2005.

Figur 6.1 Antall klienter over 18 år med tiltak fra barnevernet

Figur 6.2 Antall ettervernsklienter i 2005 etter alder

Figur 6.2 viser alder for ettervernsklientene i 2005. Dette året ble det registrert 1060 ungdommer som fikk ettervern det året de fylte 19 år. Antall 20-åringene som fikk ettervern dette året var 585, mens blant 21-åringene var det bare 244. Antall ettervernsklienter halveres for hvert år klientene blir eldre.

Tabell 6.1 viser hvilke typer ettervernstiltak som har vært mest benyttet fra 2000 til 2005. Hjelpetiltakene i hjemmet er noe mer utbredt enn plasseringstiltakene. Kategorien «andre tiltak» er en samlekategori av ulike typer tiltak som

ikke er nærmere spesifisert. Økonomisk støtte er det mest brukte enkelttiltaket. Dernest er det hjelp til bolig og støttekontakt som brukes mest blant hjelpe-tiltakene.

Blant plasseringene er fosterhjem mest benyttet. Slår vi sammen de tre typene fosterhjem, ser vi at vel 30 prosent får fosterhjem som ettervernstiltak. I 2005 hadde vel 10 prosent ungdomshjem som ettervernstiltak, mens 4 prosent hadde andre typer institusjoner. Bruk av ungdomshjem og institusjoner har avtatt noe fra 2000 til 2005. Merk at antall klienter med ettervern i seksårsperioden økte med i alt 62 prosent.

Tabell 6.1 De viktigste ettervernstiltak for årene 2000–2005. Prosent

Type tiltak	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>Hjelpetiltak i hjemmet</i>						
Økonomisk stønad	46,3	48,8	54,6	51,6	55,3	52,2
Bolig/hybel	13,6	14,2	15,8	17,7	22,9	22,7
Støttekontakt	13,5	12,5	11,2	11,6	10,6	10,4
Besøkshjem	9,0	8,7	9,3	8,0	7,5	7,0
Tilsyn	7,0	7,9	8,5	6,7	6,6	5,8
Utdanning/arbeid	4,6	3,9	4,4	5,0	5,2	5,4
Fritidsaktiviteter	3,2	5,1	4,8	4,5	5,0	6,5
<i>Plasseringer</i>						
Fosterhjem	25,5	25,5	23,4	21,1	21,4	21,3
Forsterket fosterhjem	5,6	4,5	4,8	5,3	5,8	6,2
Familieplassering	5,1	5,0	4,8	4,8	5,6	5,8
Barne- og ungdomshjem	13,4	13,3	14,7	11,9	10,7	9,6
Andre institusjoner	6,2	6,9	5,8	6,4	6,0	4,0
Andre tiltak	35,6	33,4	28,1	34,4	35,6	36,2
Antall barn/ungdom	1.293	1.476	1.631	1.887	1.946	2.094

6.3 Positive voksenkarrierer blant tidligere klienter

Kapittel 5 viste at tidligere barnevernsbarn har lavere utdanning og inntekt enn befolkningen forøvrig. Vi viste også at flere barnevernsbarn mottar sosialhjelp og flere har vært arbeidsledig. Heller enn å fokusere på negative aspekter skal vi i dette avsnittet fokusere på det vi har kalt positive voksenkarrierer. Selv om prognosene til barnevernsbarna er nokså dårlige, er det også mange som det går bra med senere i livet. Innenfor barnevernet er det vanlig å snakke om løvetannbarn (Ringheim & Throndsen 1997) som en betegnelse på barn som tross vanskelige oppvekstvilkår greier seg bra senere i livet. Det er i dag vanlig å benytte begrepet resiliens eller motstandsdyktighet om det fenomenet at det går bra med noen på tross av omsorgssvikt og dårlige oppvekstvilkår.

Tabell 6.2 Variabler som benyttes i definisjonen av vellykkete karrierer etter tiltak fra barnevernet

Variabler	Kategori	Barnevernutv.	Sammenl. utvalget
Utdanning	Minst Videregående 2	34,7 % (N=10.182)	79,6 % (N=14.422)
Brutto inntekt	Mer enn 200.000 kr.	44,0 % (N=10.445)	64,8 % (N=15.693)
Arbeidsledig	Nei	26,9 % (N=10.892)	58,7 % (N=17.651)
Sosialhjelp	Ikke mottatt	42,4 % (N=10.892)	89,1 % (N=17.651)
Vellykket karriere	Skåre > 2	19,6 % (N=10.892)	58,4 % (N=17.651)

Maksimumskåre=4, minimum=0.

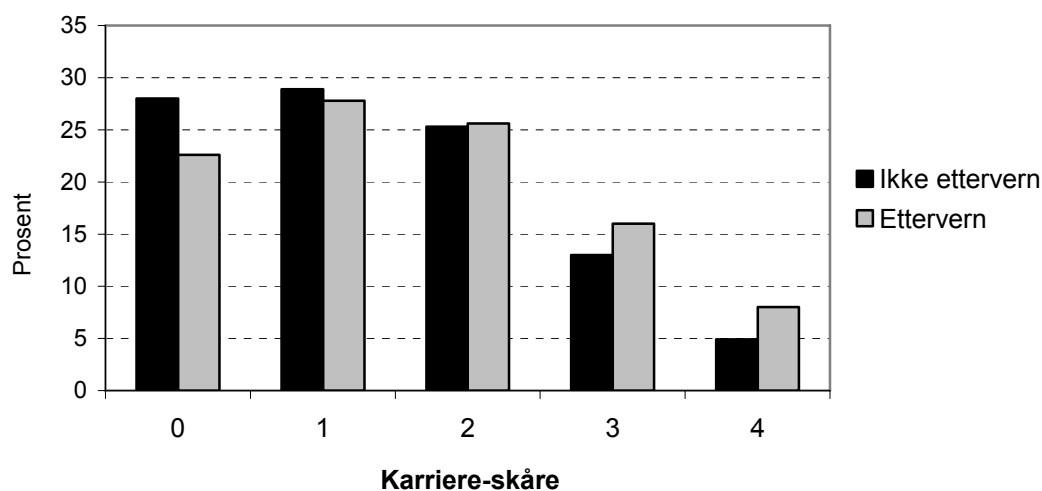
Vi har konstruert en indeks for vellykket karriere senere i livet. Denne indeksen består av følgende fire variabler: utdanning, inntekt, arbeidsledig og sosialhjelp. Tabell 6.2 viser hva som kreves for å få skåre 1 på hver variabel. Summen av disse fire variablene gir en skåre som varierer mellom 0 og 4. Vi har satt kravet til vellykket voksenkarriere til en sumskåre på 3. Dette oppnådde nesten 20 prosent av de tidligere barnevernsbarna. Resultatene for sammenlikningsutvalget viser at vel 58 prosent har en vellykket karriere. I en liknende undersøkelse fra USA fant man at 22 prosent av mishandlete og forsømte barn tilfredsstilte kriteriene for en vellykket karriere (McGloin & Widom 2001).

Vellykket karriere og ettervern

Internasjonal forskning har vist at prognosene for ungdom som har vært under offentlig omsorg bedres dersom tiltakene forlenges i overgangsfasen fra ungdom til selvstendig voksenliv. En fersk undersøkelse fra USA viste at dersom de unge ble fulgt opp etter de fylte 18 år, økte sjansen for at de tok utdanning og fikk arbeid (Courtney et al. 2007). Også engelsk forskning har vist tilsvarende resultater (jf. Stein, 2005). Også i Norge øker erkjennelsen av at ettervern for ungdom i overgangsfasen fra omsorg til selvstendighet er viktig (jf. Storø 2001). I tillegg til at ettervernstiltakene er viktige, er det sannsynlig at de som velger et ettervernsopplegg er mer motiverte til å etablere et vellykket voksenliv.

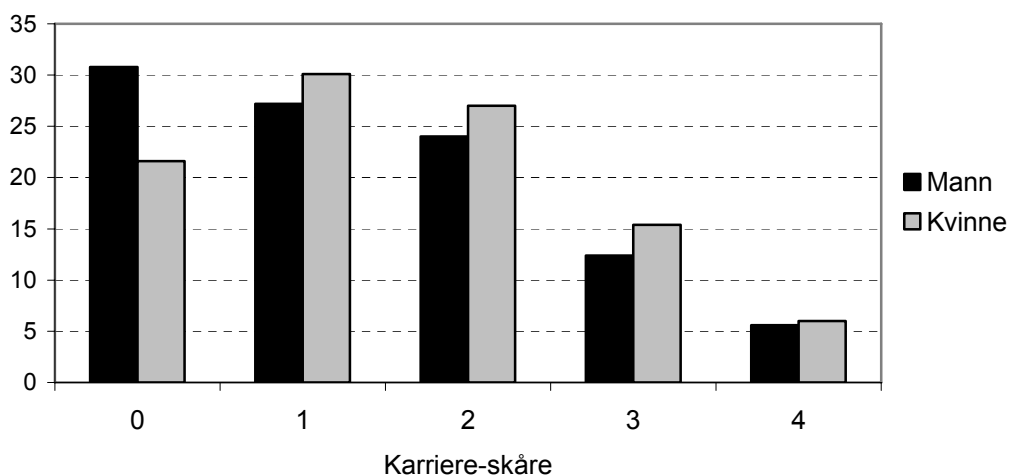
Hva kan våre data si om betydningen av ettervern for livet etter livet under omsorg? Figur 6.3 viser andel tidligere barnevernsbarn med ulike karriereskåre for de som fikk ettervern og de som ikke fikk dette. Figuren viser tydelig at det er blant etterverns klientene vi finner de største andelene med vellykkete karrierer etter de har gått ut av barnevernet. Hele 24 prosent av etterverns klientene har en vellykket karriere, mens andelen for de andre barnevernsbarna er på 18 prosent.

Figur 6.3 Fordeling av karriereskåre blant barnevernsbarna etter om de fikk ettervern eller ikke. Kji-kvadrat = 76,59 ($p=0,000$).

Figur 6.4 viser andeler tidligere barnevernsbarn med ulik karriereskåre for kvinner og menn. Figuren viser at langt flere menn har laveste karriereskåre, hele 31 prosent mot vel 22 prosent for kvinnene. Vel 21 prosent av kvinnene har en vellykket start på voksenlivet, mens dette gjelder 18 prosent av mennene.

Figur 6.4 Karriereskåre for kvinner og menn blant tidligere barnevernsklienter. $N=10.892$, kji-kvadrat = 121,53 ($p=0,000$).

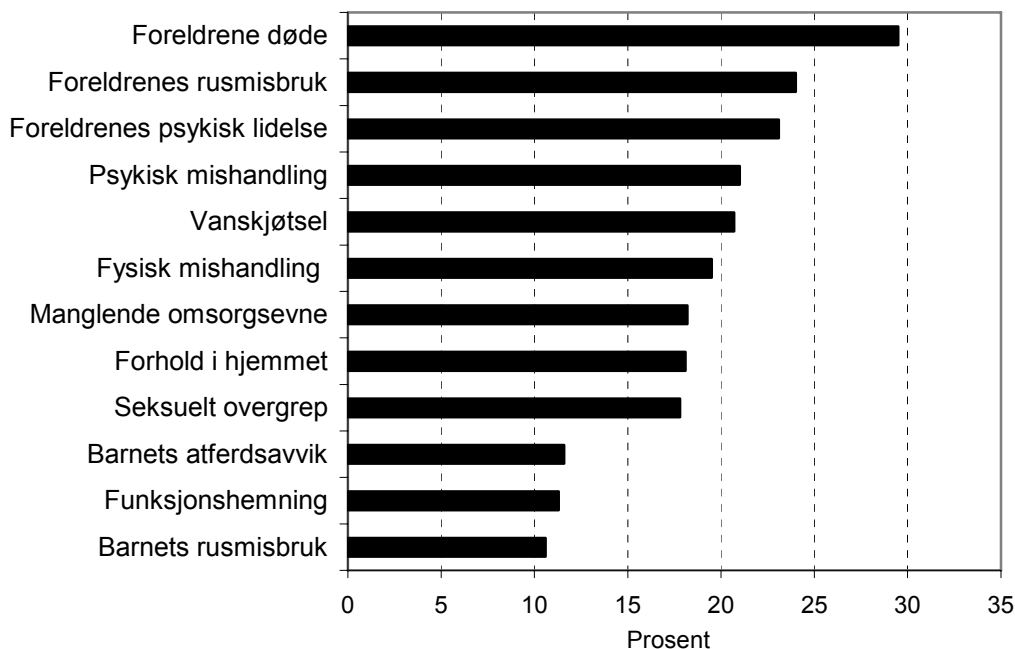

Saksgrunnlag og vellykkede karrierer

Figur 6.5 viser andeler som har positive karrierer etter saksgrunnlag i barnevernet. Nesten 30 prosent av de med saksgrunnlaget foreldrene døde har vellykkede karrierer. De med minst vellykkede karrierer finner vi blant de som var i barnevernet med saksgrunnlag rusmisbruk, atferdsavvik og funksjonshemming. Bare vel 10 prosent av tidligere rusmisbrukere har en vel-

lykket karriere, mens 11 prosent av de som ble registrert med saksgrunnlaget funksjonshemming og atferdsavvik kategoriseres her som vellykkede.

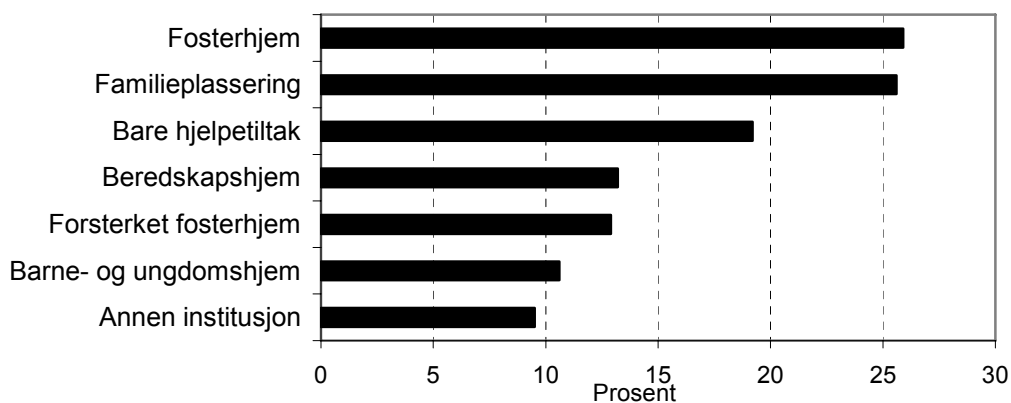
Figur 6.5 Andel med positive karrierer etter saksgrunnlaget i barnevernet

Plasseringer og vellykkede karrierer

Figur 6.6 viser andeler som har hatt en positiv karriere etter type plassering i barnevernet. De største andelene med positive karrierer finner vi blant de som har vært i fosterhjem. Vel 26 prosent av dem som har vært i vanlig fosterhjem og familieplassering klassifiseres som vellykkede, mens det bare er 10 prosent vellykkete blant de som har vært i barnehjem og institusjoner.

Figur 6.6 Andeler med en positiv karriere for tidligere barneverns klienter etter type plassering.

Demografiske kjennetegn og vellykkede karrierer

Tabell 6.3 viser resultatene av en logistisk regresjonsanalyse med vellykket versus ikke vellykket karriere som avhengig variabel. Som forklaringsvariabler benytter vi de samme som i de tidligere analysene.

Tabell 6.3 Logistisk regresjonsanalyse med vellykket karriere som avhengig variabel, og et utvalg demografiske variabler som uavhengige. Over 17 år i 1997

Variabler	1. Sammenl. utvalget		2. Barnevernsutvalget	
	Oddsrate	Sign.	Oddsrate	Sign.
<i>Kjønn</i>				
Mann	1,00		1,00	
Kvinne	0,90	**	1,18	
<i>Kommunestørrelse</i>				
Under 5000 innb.	1,00		1,00	
5–10000	1,07		1,13	
10–20000	1,03		1,16	
20–40000	1,12		1,14	
Over 40000	1,37	***	1,26	*
<i>Sivilstatus</i>				
Ugift	1,00		1,00	
Gift	1,42	***	1,70	***
Før gift	0,70	**	0,53	***
<i>Landbakgrunn</i>				
Norge	1,00		1,00	
Asia	0,16	***	1,14	
Vesten	0,63		1,10	*
Afrika	0,08	***	0,66	
Øst-Europa	0,18	***	1,09	
Latin-Amerika	0,18	***	0,92	
<i>Foreldrenes sosialhjelp</i>				
Ikke sosialhjelp	1,00		1,00	
Begrenset sosialhjelp	0,41	***	0,74	***
Langtids sosialhjelp	0,34	***	0,67	***
<i>Har fått ettervern</i>				
Nei	-		1,00	
Ja	-		1,47	***
Konstant	2,30	***	0,20	***
R ² (Nagelkerke)	0,13		0,03	
N (subjekter inkludert i analysene)	15.359		10.319	

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Analyse 1: Sammenlikningsutvalget

Resultatene viser at kvinnene har en mindre sjanse til å få en vellykket karriere enn menn. Hovedårsaken til dette er at mennene skårer høyere på inntektsvariabelen. Sjansen er best for de som bor i de store kommunene, og

for de gifte. Sjansen for en vellykket karriere er mye dårligere for de som kommer fra utviklingsland og Øst-Europa, sammenliknet med de etnisk norske. Oddsen for å få en vellykket karriere er liten for de som har foreldre som mottok sosialhjelp.

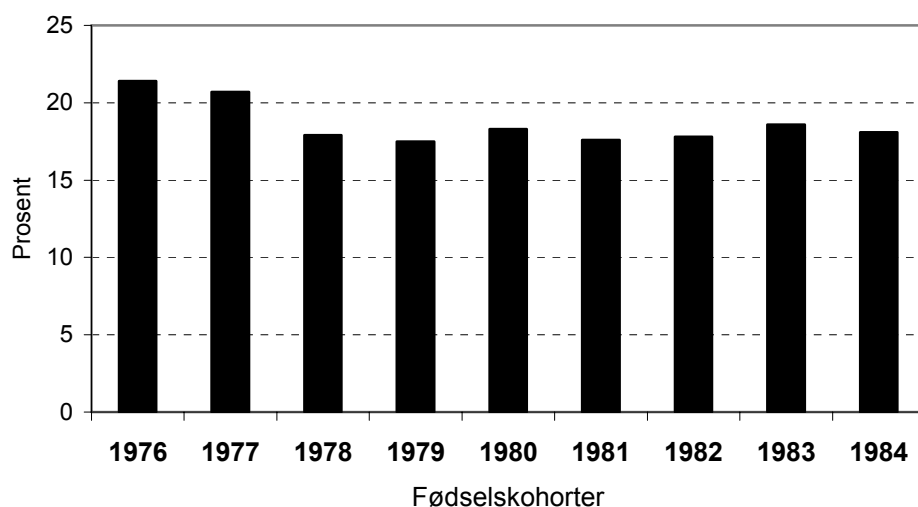
Analyse 2: Barnevernsutvalget

Tidligere barneverns klienter som er gifte, har 70 prosent høyere odds for å få en vellykket karriere sammenliknet med de ugifte. Oddsen øker også for de som har foreldre som ikke mottok sosialhjelp. Klienter som fikk ettervern, har 47 prosent høyere odds for en vellykket karriere sammenliknet med dem som ikke fikk ettervern. Det er dessuten interessant å registrere at sjansen for en vellykket karriere blant barneverns barn er like god for klienter fra den 3. verden som for tidligere barneverns barn som er etnisk norske. Her er kontrasten til resultatene fra sammenlikningsutvalget stor.

Vellykkede karrierer og alder

Hvor stor andel av barneverns klientene har vellykkede karrierer når vi kontrollerer for alder. Dette vil vi gjøre ved å beregne andelene for hver fødselskohort separat. Andelene for de ulike fødselskohortene er gitt i figur 6.7. I gjennomsnitt har knapt 20 prosent av tidligere barneverns klienter en relativt vellykket karriere. At andelene stiger med økende alder, skyldes bl.a. at flere får tid til å ta utdanning og komme i inntektsgivende arbeid.

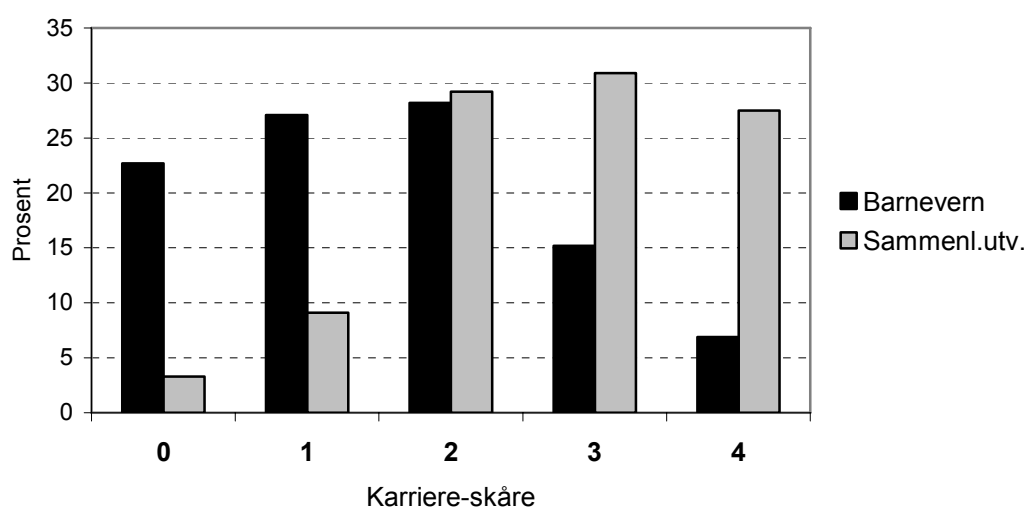
Figur 6.7 Andeler av tidligere barneverns barn med vellykkede karrierer

6.4 Positive voksenkarrierer i totalbefolkningen

De påfølgende analysene sammenlikner alle i de to utvalgene som er over 25 år, uten hensyn til hvilket år de har vært klienter. Dette innebærer at barnevernsgruppen blir atskillig større enn i tidligere analyser (17.426 mot 10.892). Figur 6.8 viser fordelingene for barnevern- og sammenlikningsutvalget, og figuren viser tydelig at forskjellene mellom barnevernsgruppen og sammenlikningsutvalget er meget store. En karriereskåre lik 3 eller høyere betraktes her som en vellykket karriere.

Figur 6.8 Karriereskåre for barnevern- og sammenlikningsutvalget

6.5 Oppsummering

De viktigste resultatene fra analysene av ettervern og positive voksenkarrierer er:

- Antall ettervernsklienter har steget fra vel 500 på midten av 1990-tallet til over 2000 i 2005.
- Det mest brukte ettervernstiltaket er økonomisk stønad, som over halvparten av klientene fikk i 2005.
- Ellers er hjelp til bolig og støttekontakt mye benyttede ettervernstiltak.
- Av plasseringene er fosterhjem mye benyttet, og mellom 31 og 36 prosent av klientene fikk dette årlig i perioden 2000 til 2005.

- Utdanning, inntekt, arbeidsledighet og sosialhjelp ble benyttet til å definere vellykket voksenkarriere. Nesten 20 prosent av barnevernsbarna ble klassifisert som vellykket. I sammenlikningsutvalget var 58 prosent vellykkete.
- Tidligere klienter med atferdsavvik og rusmisbruk som saksgrunnlag har færrest med vellykkete karrierer, med en andel mellom 10 og 15 prosent.
- De som har vært plassert i fosterhjem har lykkes bedre enn de som har vært i institusjon.
- De som er gifte og som har hatt ettervernstiltak har også ofte positive karrierer.

7 Tidlig intervensjon og plassering

7.1 Innledning

I situasjoner der barn lever under forhold som er preget av omsorgsvikt, vanskjøtsel eller mishandling, er det viktig at det intervereres med forebyggende tiltak eller omsorgsovertakelse så tidlig som mulig. Dersom uheldige og skadende oppvekstkår får virke over lang tid, øker sjansen for at barnet skal få alvorlige psykososiale problemer. Dette kan for eksempel være emosjonelle problemer, kriminell atferd eller rusproblemer.

En viktig oppgave for barnevernet er å intervenere og sette inn preventive tiltak overfor barn som lever under forhold preget av omsorgsvikt og vanskjøtsel. I mange tilfeller kommer imidlertid barnevernet for sent på banen, slik at oppgaven mer blir preget av å avhjelpe eller rette på avvikende atferd som allerede har manifestert seg, i stedet for å sette inn preventive tiltak i forkant.

I dette kapitlet skal vi sammenlikne barn som har blitt plassert utenfor hjemmet som svært unge, med barn og ungdom som har fått sin første plassering senere. Disse klientene skal sammenliknes etter de har fylt 18 år, med hensyn til bruk av sosialhjelp og siktelser for forbrytelser. Vår hypotese er at barn som har blitt plassert utenfor hjemmet på et tidlig tidspunkt, vil bruke mindre sosialhjelp og ha færre siktelser enn de som blir plassert når de er eldre. Den generelle hypotesen er at det går bedre med de barna som blir plassert som unge, sammenliknet med dem som blir plassert som tenåringer.

7.2 Plasseringer i fosterhjem

Tabell 7.1 viser andeler som har vært siktet for en forbrytelse for seks separate fødselskohorter etter barnets alder ved debut i ordinært fosterhjem. Betrakter vi fordelingene for fødselskohortene 1985 og 1986, ser vi at andel siktede øker med økende alder for fosterhjemsdebut. For fødselskohortene 1982–84, har vi ingen opplysninger om fosterhjemsdebut under 6 år. Sammenlikner vi imidlertid aldersgruppene 6–12 og 13–23 år, ser vi at de som ble plassert når de var i tenårene har større sannsynlighet for å bli siktet for en forbrytelse senere.

Tabell 7.1 Andeler som ble siktet i perioden 1997–2001 etter debutalder i fosterhjem. Separate analyser for 6 fødselskohorter

Alder 2005 (fødselsår)	Alder første gang fosterhjem			Totalt	Total N
	0–5 år	6–12 år	13–23 år		
18 år (1987)	6,0 (15)	5,7 (13)	10,0 (34)	7,6 (62)	820
19 år (1986)	8,4 (19)	11,7 (26)	14,1 (45)	11,7 (90)	769
20 år (1985)	12,6 (25)	14,0 (37)	19,1 (59)	15,7 (121)	772
21 år (1984)	—	16,8 (70)	26,8 (87)	21,2 (157)	741
22 år (1983)	—	18,1 (74)	23,4 (72)	20,4 (146)	717
23 år (1982)	—	26,4 (102)	30,1 (85)	28,0 (187)	668

Tabell 7.2 viser resultater for andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005. Også her ser vi at andeler som mottok sosialhjelp øker med økende alder ved fosterhjemsdebut. Resultatene er konsistente på tvers av fødselskohort.

Tabell 7.2 Andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder i fosterhjem. Separate analyser for 6 fødselskohorter

Alder 2005 (fødselsår)	Alder første gang fosterhjem			Totalt	Total N
	0–5 år	6–12 år	13–23 år		
18 år (1987)	12,0 (30)	15,7 (36)	21,2 (72)	16,8 (138)	820
19 år (1986)	19,8 (45)	34,1 (76)	42,9 (137)	33,6 (258)	769
20 år (1985)	32,2 (64)	39,4 (104)	59,5 (184)	45,6 (352)	772
21 år (1984)	—	52,6 (219)	64,6 (210)	57,9 (429)	741
22 år (1983)	—	48,4 (198)	65,3 (201)	55,6 (399)	717
23 år (1982)	—	55,2 (213)	74,5 (210)	63,3 (423)	668

7.3 Plasseringer i barne- og ungdomshjem

Vi skal i dette avsnittet se om siktelsener og sosialhjelpsmottak korrelerer med debutalder i barne- og ungdomshjem. Også disse analysene gjøres separat for hver fødselskohort. Resultatene er gjengitt i tabellene 7.3 og 7.4. De viser helt tilsvarende resultater som den foregående analysen av alder ved plassering i fosterhjem. Jo senere debutalder i barne- eller ungdomshjem desto flere er det som senere i livet blir siktet for en forbrytelse eller mottar sosialhjelp.

Tabell 7.3 Andeler som ble siktet for en forbrytelse i perioden 1997–2001 etter debutalder i barne- eller ungdomshjem. Separate analyser for hver fødselskohort

Alder 2005 (fødselsår)	Alder første gang barne- og ungdomshjem			Totalt	Total N
	0–5 år	6–12 år	13–23 år		
18 år (1987)	3,8 (4)	19,0 (27)	17,6 (119)	16,3 (150)	922
19 år (1986)	12,1 (7)	18,4 (25)	31,6 (181)	27,8 (213)	767
20 år (1985)	12,5 (6)	21,5 (31)	42,6 (272)	37,2 (309)	830
21 år (1984)	—	25,3 (48)	46,0 (265)	40,9 (313)	766
22 år (1983)	—	25,1 (48)	55,7 (309)	47,9 (357)	746
23 år (1982)	—	37,0 (61)	62,2 (312)	55,9 (373)	667

Tabell 7.4 Andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder i barne- eller ungdomshjem. Separate analyser for hver fødselskohort

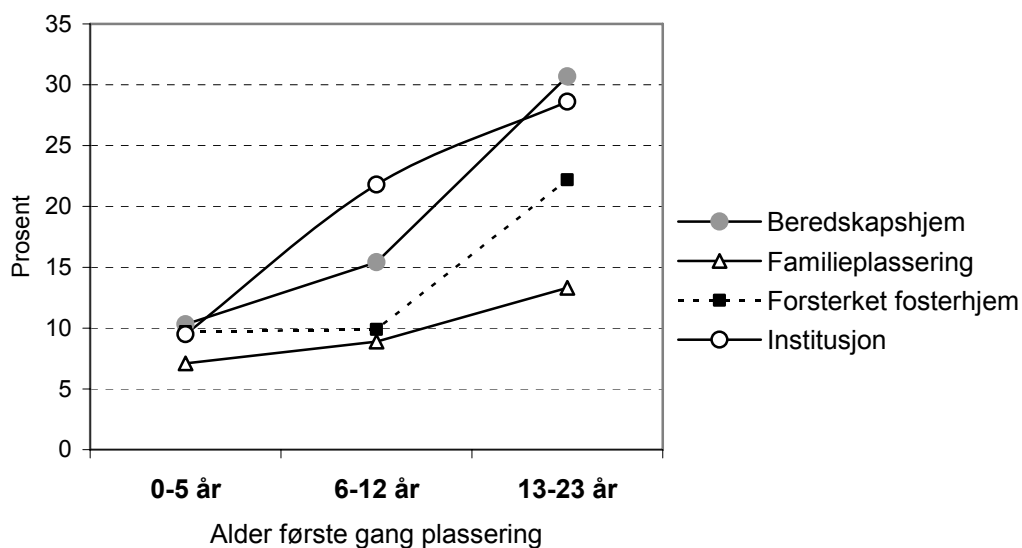
Alder 2005 (fødselsår)	Alder første gang barne- og ungdomshjem			Totalt	Total N
	0–5 år	6–12 år	13–23 år		
18 år (1987)	18,3 (19)	16,2 (23)	26,2 (177)	23,8 (219)	922
19 år (1986)	24,1 (14)	42,6 (58)	57,1 (327)	52,0 (399)	767
20 år (1985)	29,2 (14)	44,4 (64)	66,3 (423)	60,4 (501)	830
21 år (1984)	—	54,7 (104)	79,0 (455)	73,0 (559)	766
22 år (1983)	—	56,5 (108)	81,3 (451)	74,9 (559)	746
23 år (1982)	—	72,1 (119)	83,3 (418)	80,5 (537)	667

7.4 Andre typer plasseringer

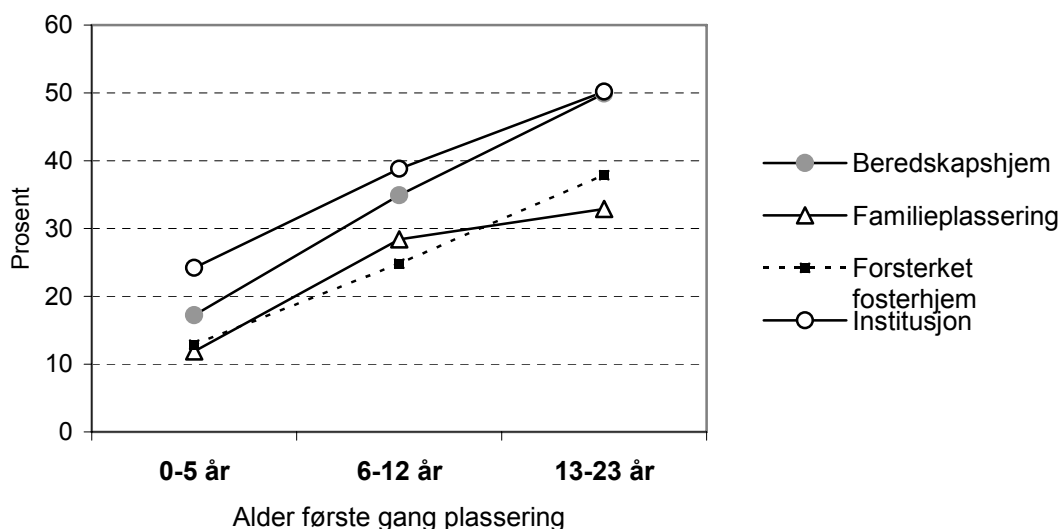
Finner vi tilsvarende sammenhenger også for andre typer omsorgsovertakelser? Figur 7.1 og 7.2 viser tilsvarende sammenhenger for fire typer plasseringer: *beredskapshjem*, *familieplassering*, *forsterket fosterhjem* og *institusjoner*. Institusjoner omfatter her alle andre typer institusjoner enn barne- og ungdomshjem. Sammenhengene er de samme som vi presenterte for fosterhjem og barne- og ungdomshjem. Jo høyere alder ved første gangs plassering, desto flere blir senere i livet siktet eller mottar sosialhjelp.

Andeler som ble siktet for en forbrytelse og andeler som fikk sosialhjelp øker med økende alder for debut i alle typer plasseringer. Det vesentlige her er den generelle trenden i de to figurene, dvs. at vi får en økning i andelene med økende alder for debut. Vi har ikke data eller teori som kan forklare de trendforskjellene vi ser i figur 7.1. Forskjellene kan skyldes tilfeldigheter.

Figur 7.1 Andeler som ble siktet i perioden 1997–2001 etter debutalder for ulike typer plasseringer. Alder 18–20 år i 2005

Figur 7.2 Andeler som mottok sosialhjelp i perioden 1997–2005 etter debutalder for ulike typer plasseringer. Alder 18–20 år i 2005.

7.5 Diskusjon

Prognosene for barnevernsbarn er bedre i de tilfeller forebyggende tiltak blir satt inn tidlig. Desto tidligere de preventive tiltakene settes inn, desto bedre blir resultatene (Loeber et al. 2003). Dette er omstendigheter som ligger bak problemstillingen i dette kapitlet. Resultatene underbygger denne hypotesen, ved å bruke siktelsler og sosialhjelp som indikasjon på uønsket utvikling.

Analysene byr imidlertid på store metodiske problemer. Barn som debuterer i barnevernet som småbarn, har i hovedsak saksgrunnlagene *mangelende omsorgsevne, psykisk lidelse og rusmisbruk* hos foreldrene. Blant de som debuterer i tenårene er saksgrunnlaget oftere knyttet til den unge selv. De vanligste saksgrunnlagene er da rusmisbruk og annet atferdsavvik. Dette betyr at de tidlige og sene debutantene ikke uten videre kan sammenliknes.

Vi har ikke et eksperimentelt design, og kan derfor ikke si noe sikkert om årsaksforholdene. Er det tidlig intervensjon som er årsaken til forskjellene, eller er gruppene i utgangspunktet så forskjellige at man ikke kan si noe om dette. De barna som debuterer tidlig er ofte utsatt for en rekke forhold som øker risikoen for at de skal utvikle avvikende atferd eller andre psykososiale skader. Spesielt risikofaktorer knyttet til familielivet er fremtredende hos de aller yngste barna. Dette inkluderer bl.a. dårlig oppdragelse, mishandling, familievold, skilsmisse, foreldrenes mentale helse og kriminalitet (Wasserman et al. 2003). I tillegg til familiefaktorer, vil disse barna ofte ha andre risikofaktorer som er knyttet til individet, til jevnaldrende og det sosiale miljøet.

Tar man alle disse risikofaktorene i betraktning, er det oppmuntrende at andelene med siktelse er såpass lav for barn som debuterer tidlig i barnevernet. Vi betrakter resultatene i dette kapitlet bare som indikasjoner på at tidlig intervensjon er gunstig for barn som lever under uheldige omstendigheter og har skadelige oppvekstvilkår.

7.6 Oppsummering

De viktigste resultatene i dette kapitlet:

- Andeler som mottar sosialhjelp senere i livet er størst for de som debuterer sent i barnevernet.
- Andeler som blir siktet for en forbrytelse øker også med økende alder for når barnet første gang fikk tiltak fra barnevernet.
- Andelene siktelse og sosialhjelpstilfeller er høyere for barnehjemsbarn enn for barn som har vært i fosterhjem

8 Grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og død

8.1 Innledning

I dette kapitlet undersøker vi hvor mange som mottar grunn- og hjelpestønad blant alle tidligere barnevernsbarn. Vi presenterer også data om utbredelse av uførepensjon og dødelighet. Tidligere analyser av dette datamaterialet har vist at bruk av grunn- og hjelpestønad har stort omfang blant barnevernsbarn (Kristofersen 2005). Disse analysene viste også at dødeligheten var høy blant tidligere barnevernsbarn. Undersøkelser fra Sverige viser at tidligere fosterhjems- og institusjonsbarn har dårligere mental helse enn tilsvarende gruppe i totalbefolkningen (Vinnerljung et al. 2006). De viste også at fosterbarn har høyere risiko for å begå selvmord enn personer som har vært plassert utenfor hjemmet (Vinnerljung & Ribe, 2001). Også forskning fra England, Canada og USA har vist liknende resultater (Barth 1990, Matheson 1991, Stein 2005).

8.2 Grunn- og hjelpestønad

Grunn- og hjelpestønad kan gis ved helseproblemer av en varighet på minst 2–3 år. Helseproblemene må medføre utgifter eller hjelpebehov for barnet. Ofte er ytelsene knyttet til spesifikke diagnoser som helsetjenesten erfaringsmessig vet får lang varighet. En del av disse diagnosene betegnes i dagligtale ofte som funksjonshemming. Eksempler på slike diagnoser er astma, flere former for allergier, Downs syndrom, ryggmarksbrokk og sukkersyke for å nevne noen. Vi har analysert hvor mange barn og unge voksne som fikk grunn- og hjelpestønad i perioden 1997–2004. Noen barn og unge fikk begge ytelser, andre fikk bare én av dem. Vi har analysert både hvor mange i barneverns- og sammenlikningsutvalget som fikk slike ytelser.

Tabell 8.1 Mottak av grunnstønad i perioden 1997–2004 for begge utvalgene. Prosent. ($p < 0,000$ i begge utvalgene)

	Barnevernutv.	Sammenl.utv.
Gutter	8,6	2,2
Jenter	5,4	1,8
Totalt	7,1	2,0
Totalt antall	120.986	112.412

Som det framgår av tabell 8.1 fikk 7 prosent av alle i barnevernsgruppen grunnstønad, mot bare 2 prosent i sammenlikningsutvalget. I barnevernsutvalget hadde i alt nesten 9 prosent av guttene mottatt grunnstønad, mens tilsvarende andel var vel 2 prosent i sammenlikningsutvalget. Blant jentene i barnevernsutvalget mottok vel 5 prosent grunnstønad mens i sammenlikningsutvalget var andelen knappe 2 prosent. Forskjellen mellom gutter og jenter er statistisk signifikant i begge gruppene.

Tabell 8.2 viser utbredelsen av hjelpestønad ved uførhet i perioden. Tabellen viser at vel 10 prosent i barnevernsgruppen hadde mottatt hjelpestønad. Den tilsvarende andelen i sammenlikningsutvalget var knappe 3 prosent. Dette viser at det er flere som mottar hjelpestønad enn grunnstønad. Blant guttene i barnevernsgruppen var andelen som fikk hjelpestønad nesten 13 prosent, mens den tilsvarende andelen i sammenlikningsutvalget var vel 3 prosent. Blant jentene i barnevernsgruppen hadde knapt 8 prosent mottatt hjelpestønad, mens i sammenlikningsutvalget var denne andelen vel 2 prosent. Både blant gutter og jenter er det altså en betydelig høyere andel som fikk grunn- eller hjelpestønad i barnevernsgruppen.

Tabell 8.2 Mottak av hjelpestønad i perioden 1997–2004 for begge utvalgene. Prosent. ($p < 0,000$ i begge utvalgene)

	Barnevernsutv.	Sammenl.utv.
Gutter	12,9	3,3
Jenter	7,5	2,1
Totalt	10,4	2,7
Totalt antall	120.986	112.412

Tabell 8.3 viser andeler som fikk grunn- og/eller hjelpestønad i perioden 1997–2004 for begge utvalgene. Blant guttene i barnevernsgruppen fikk vel 14 prosent grunn- eller hjelpestønad, mens den tilsvarende andelen i sammenlikningsutvalget var knapt 4 prosent. Tilsvarende andeler for jentene var 9 og 3 prosent. Forskjellene er store både mellom de to utvalgene og mellom gutter og jenter.

Tabell 8.3 Mottak av både grunn- og hjelpestønad i perioden 1997–2004 for begge utvalgene. Prosent ($p < 0,000$ i begge utvalgene)

	Barnevernsutv.	Sammenl.utv.
Gutter	14,4	3,9
Jenter	9,0	2,9
Totalt	11,8	3,4
Totalt antall	120.986	112.412

Saksgrunnlag, type plassering og grunn- og hjelpestønad

Tabell 8.4 viser andeler med grunn- eller hjelpestønad etter saksgrunnlaget de hadde i barnevernet i perioden 1993 til 2005. Tabellen viser som forventet at svært mange blant de som hadde saksgrunnlaget funksjonshemmet også har mottatt grunn- eller hjelpestønad. I alt 74 prosent av disse klientene har mottatt slik stønad, og det utgjorde i alt 2890 personer. Til sammenlikning er andelene for de andre saksgrunnlagene relativt lave. Blant de som har hatt saksgrunnlaget atferdsavvik har 18 prosent mottatt grunn- eller hjelpestønad, og dette er i alt 4789 personer.

Tabell 8.4 Andeler og antall som fikk grunn- og/eller hjelpestønad i årene 1997 til 2004 etter saksgrunnlaget i barnevernet. Prosent

Saksgrunnlag	Andel (%)	Antall
Barnet funksjonshemmet	74,1	2890
Barnets atferdsavvik	18,0	4789
Vanskjøtsel	14,2	747
Seksuelt overgrep	12,8	307
Manglende omsorgsevne	12,5	3213
Annet grunnlag	12,2	4136
Forhold i hjemmet	12,0	7569
Psykisk mishandling	11,2	347
Psykisk lidelse (foreldrene)	10,7	1730
Fysisk mishandling	10,0	406
Rusmisbruk (foreldrene)	8,2	1157
Foreldrene døde	8,0	171
Barnets rusmisbruk	7,8	283
Totalt	11,6	12525

Tabell 8.5 viser andeler som har fått grunn- eller hjelpestønad etter type plassering utenfor hjemmet. Blant de som har vært i forsterket fosterhjem har over 17 prosent fått slik støtte, mens blant de som har vært i psykiatriske institusjoner er andelen rundt 15 prosent. Blant de som har vært plassert i bo- og arbeidskollektiv og rusmiddelinstitusjoner, er andelene som har mottatt grunn- eller hjelpestønad bare rundt 8 prosent.

Tabell 8.5 Andeler og antall som fikk grunn- eller hjelpestønad i årene 1997 til 2004 etter type plassering utenfor hjemmet. Prosent

Plassering utenfor hjemmet	Andel (%)	Antall
Forsterket fosterhjem	17,4	1292
Barne- og ungd.psyk. institusjon	15,3	215
Psykiatrisk institusjon	14,6	343
Barne- og ungdomshjem	13,0	1387
Beredskapshjem	11,6	1228
Fosterhjem	11,5	1626
Familieplassering	8,5	538
Bo- og arbeidskollektiv	8,5	109
Rusmiddelinstitusjon	7,8	115

8.3 Uførepensjon

Aldersgrensen for å få uførepensjon er 18 år. Tabell 8.6 viser hvor store andeler som hadde blitt tilstått uførepensjon i de to utvalgene. Tabellen viser at en vesentlig større andel mottok uførepensjon i barnevernsgruppen enn i sammenlikningsutvalget. Dette gjelder både blant menn og kvinner. Mens mindre enn 1 prosent mottok uførepensjon blant unge menn i sammenlikningsutvalget, var det 7,6 prosent som hadde slik pensjon blant unge menn i barnevernsgruppen. Blant kvinner i barnevernsgruppen var prosentandelen med uførepensjon om lag like høy som blant menn i denne gruppen, mens andelen kvinner med uførepensjon i sammenlikningsutvalget er mindre enn for menn. Dette viser at kvinner i barnevernsgruppen også har betydelige helseproblemer. Samlet sett var det cirka ni ganger høyere andel uførepensjonister i barnevernsgruppen enn i sammenlikningsutvalget.

Tabell 8.6 Andel som fikk uførepensjon i 2005 for begge utvalgene. Prosent (barnevernsutvalget $p=0,825$; sammenlign.utvalget $p = 0,002$)

	Barnevernsutv.	Sammenl.utv.
Gutter	7,6	0,9
Jenter	7,5	0,6
Totalt	7,5	0,8
Totalt antall	50.594	47.291

Saksgrunnlag, type plassering og uførepensjon

Tabell 8.7 viser andeler som er uførepensjonert for ulike typer saksgrunnlag. Også her skiller de funksjonshemmede seg ut. Vel 43 prosent av de som hadde saksgrunnlaget funksjonshemming er uføretrygdet per 2005. Dette gjelder i alt

765 klienter. Blant de som har saksgrunnlaget vanskjøtsel er 10 prosent uføretrygdet. For øvrig ligger andelene stort sett mellom 4 og 8 prosent.

Tabell 8.7 Andeler og antall som er uføretrygdet per 2005 etter saksgrunnlaget i barnevernet. Utvalg: over 18 år i 2005

Saksgrunnlag	Andel (%)	Antall
Barnet funksjonshemmet	43,3	765
Vanskjøtsel	10,0	248
Seksuelt overgrep	8,1	106
Manglende omsorgsevne	7,0	742
Psykisk mishandling	6,3	93
Barnets atferdsavvik	6,2	905
Fysisk mishandling	6,1	89
Psykisk lidelse (foreldrene)	5,3	243
Forhold i hjemmet	4,2	844
Annet grunnlag	4,1	522
Foreldrene døde	4,1	50
Rusmisbruk (foreldrene)	3,7	182
Barnets rusmisbruk	3,5	100
Totalt	7,5	3812

Tabell 8.8 viser andeler som er uførepensjonert blant klienter med ulike plassering utenfor hjemmet. Blant de som har vært i forsterket fosterhjem er vel 11 prosent uføretrygdet. Rundt 8 prosent av de som har vært i psykiatrisk institusjon er uføretrygdet, og tilsvarende andel for vanlig fosterhjem er 6 prosent.

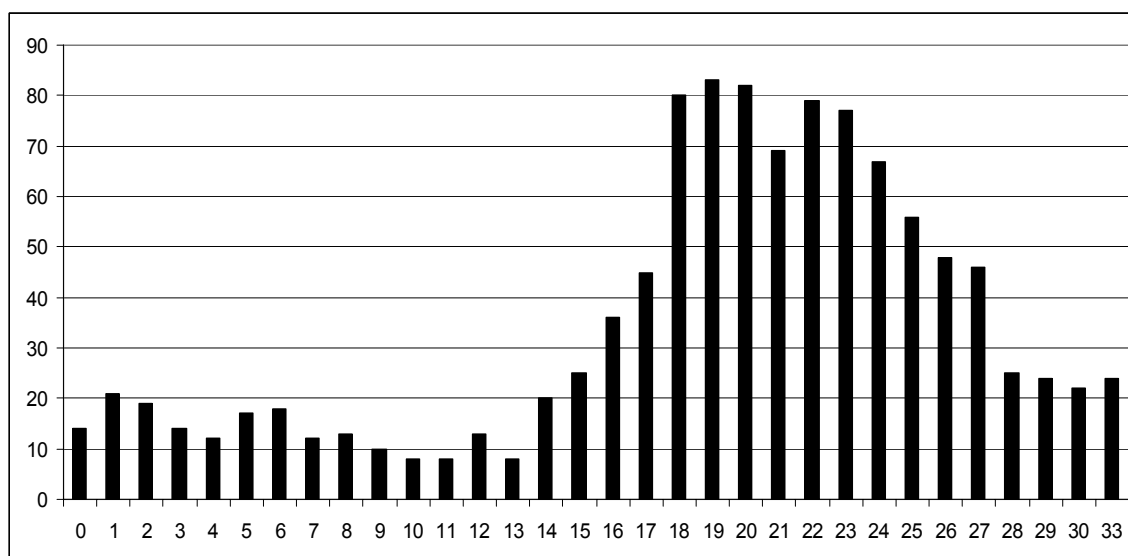
Tabell 8.8 Andeler og antall som er uføretrygdet per 2005 etter type plassering utenfor hjemmet. Utvalg: over 18 år i 2005

Plassering utenfor hjemmet	Andel (%)	Antall
Forsterket fosterhjem	11,4	340
Barne- og ungd.psyk. institusjon	8,3	87
Psykiatrisk institusjon	7,5	48
Fosterhjem	6,0	398
Barne- og ungdomshjem	5,7	352
Bo- og arbeidskollektiv	5,3	57
Beredskapshjem	4,1	160
Familieplassering	3,7	104
Rusmiddelinstitusjon	2,9	29

8.4 Død

En tidligere studie av dette datamaterialet viste at det er relativt høy dødelighet blant barnevernsklienter (Kristofersen 2005). Antall døde barnevernsklienter i vårt materiale er i dag 1.095, som utgjør nesten 1 prosent av klientene. Figur 8.2 viser antall klienter etter alder ved død. Vi ser at de fleste dødsfall har skjedd sent i tenårene og tidlig i 20-årene. Kristofersen (2005) viste at meste- parten av dødsfallene skyldtes selvmord, rusmisbruk, vold og ulykker.

Figur 8.2 Antall døde barnevernsklienter etter alder ved død

Tabell 8.9 viser andel døde i de to utvalgene for personer født før 1989. Dette er personer som enten kunne vært 18 år eller eldre i 2005. Tabellen viser at andel døde er langt høyere i barnevernsutvalget enn i sammenlikningsutvalget.

Tabell 8.9 Andel døde per 2005 for personer født før 1988 i begge utvalgene. Per 1000. ($p = 0,000$ i begge utvalgene)

	Barnevernsutv. (‰)	Sammenl.utv. (‰)
Gutter	21,7	6,6
Jenter	10,5	2,9
Totalt	16,6	4,9
Totalt antall	55.599	52.312

Saksgrunnlaget, type plassering og dødelighet

Tabell 8.10 viser at det er blant de som har saksgrunnlaget 'barnets rusmisbruk' vi finner størst andel som er døde. Blant de barnevernsbarna som har hatt rusmisbruk som årsak til tiltak er 3,2 prosent døde etter fylte 18 år. Nesten 2 prosent av barn med atferdsavvik er døde, og den samme andelen finner vi blant de funksjonshemmede.

Tabell 8.10 Andeler og antall som er døde per 2005 etter saksgrunnlaget i barnevernet. Utvalg: født før 1988. Per 1000

Saksgrunnlag	Andel (‰)	Antall
Barnets rusmisbruk	31,8	99
Barnets atferdsavvik	18,1	301
Barnet funksjonshemmet	17,6	35
Foreldrene døde	15,5	21
Vanskjøtsel	15,6	43
Rusmisbruk (foreldrene)	13,7	77
Psykisk mishandling	14,0	23
Manglende omsorgsevne	12,7	152
Fysisk mishandling	13,2	22
Forhold i hjemmet	10,3	239
Seksuelt overgrep	9,5	14
Psykisk lidelse (foreldrene)	9,4	136
Annet grunnlag	9,3	51

Tabell 8.11 viser andel døde etter type plassering utenfor hjemmet. De høyeste dødelighetsratene finner vi blant dem som hadde vært plassert i bo- og arbeidskollektiv og rusmiddelinstusjoner av barnevernet. Av disse tidligere barneverns klientene var nesten 4 prosent døde etter fylte 18 år. Omfanget av døde er også stort blant de som har vært plassert på psykiatrisk institusjon og i barne- og ungdomshjem. Lavest dødelighetsrater finner vi blant de som har hatt vanlig fosterhjem og familieplassing som omsorgs tiltak. Dødelighetsratene for fosterhjemsbarna er imidlertid langt høyere enn det vi finner i totalbefolkningen. Disse resultatene er i overensstemmelse med de andre resultatene vi har presentert. Det har stort sett vist seg at barn i vanlig fosterhjem og familieplassing har relativt gode prognoser sammenliknet med barn som har hatt andre typer plasseringer.

Tabell 8.11 Andeler og antall som er døde per 2005 etter type plassering utenfor hjemmet. Utvalg: født før 1988. Per 1000

Plassering utenfor hjemmet	Andel (‰)	Antall
Bo- og arbeidskollektiv	37,8	43
Rusmiddelinstusjon	35,6	40
Barne- og ungd.psyk. institusjon	25,6	29
Barne- og ungdomshjem	19,6	137
Beredskapshjem	19,2	86
Forsterket fosterhjem	15,7	54
Psykiatrisk institusjon	13,2	11
Familieplassering	13,2	42
Fosterhjem	11,0	81

8.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt bruk av grunn- og hjelpestønad, utbredelse av uførepensjon og andel dødsfall blant barneverns klienter og totalbefolkningen. De viktigste resultatene er:

- Langt flere mottar grunn- og hjelpestønad blant tidligere barnevernsbarn enn i befolkningen for øvrig. Nesten 12 prosent av barnevernsbarna hadde mottatt grunn- og/eller hjelpestønad i perioden 1997–2004. Den tilsvarende andelen var vel 3 prosent i sammenlikningsutvalget. En høyere andel gutter som hadde vært i barnevernstiltak, mottok slike ytelser (14 prosent) sammenliknet med jenter (9 prosent).
- Det er også store forskjeller i mottak av uførepensjon. Blant dem som var i en alder da de kunne få tilstått uførepensjon, hadde nesten 8 prosent (7,6) i barnevernsgruppen fått dette innen utgangen av 2005. Den tilsvarende andelen i sammenlikningsutvalget var knapt én prosent. For dette målet var det nesten ikke kjønnsforskjeller i barnevernsgruppen.
- Når det gjelder andel døde er det også store forskjeller mellom barneverns klientene og totalbefolkningen. Blant personer som var født før 1989 var 1,7 prosent av barneverns klientene døde, mens tilsvarende andel i sammenlikningsutvalget var 0,5 prosent. Det er rundt dobbelt så stor andel døde blant guttene enn blant jentene i begge utvalgene.
- At vi finner så store forskjeller i bruk av grunn- og hjelpestønad, utbredelse av uførepensjon og dødsfall indikerer også at det er store helseforskjeller mellom barnevernsgruppen og sammenlikningsutvalget.

9 Oppsummering og konklusjon

9.1 Innledning

Det longitudinelle datamaterialet om barnevern fra perioden 1990 til 2005 har gitt oss ny kunnskap om barnevernet og klientene. Noe av det viktigste er at det gir ny innsikt i omfanget av problemet, dvs. hvor mange mennesker som er berørt og har hatt erfaring med barnevernet. Vi skal i det følgende oppsummere de viktigste resultatene og deretter gi noen refleksjoner over hvilke implikasjoner resultatene har bl.a. for barnevernsektoren. Dette oppsummeringskapitlet gir en relativt kortfattet beskrivelse av resultatene i rapporten. Sammendraget gir en mer detaljert framstilling.

9.2 Noen sentrale funn og resultater

Barnevernskarrierenes varighet

Ved å ta hensyn til barnets alder ved debuttidspunkt i barnevernet, og hvilket år det debuterte, har vi fått bedre innsikt i barnevernskarrierenes varighet. I de analysene som ble presentert i kapitlene 3 og 4 baserte vi oss på alle som debuterte i barnevernet i perioden 1993–2005. Dette utgjorde i alt 87.292 klienter. Ved å definere langtidsklienter som barn og unge som har vært i barnevernet i fire år eller mer, fant vi ut at 36 prosent av alle klientene har vært langtidsklienter. Dette er altså mer enn én av tre klienter, og det utgjorde i alt 31.317 barn og unge.

Fosterhjemskarrierer

Man har tidligere antatt at relativt mange som blir plassert i fosterhjem er der relativt kortvarig. Da har man ikke tatt hensyn til alder ved fosterhjemdebut. Dersom man flytter inn i et fosterhjem når man er 15 år, kan man maksimalt bli der i 3 år, når vi ser bort fra ettervern. Resultatene våre viser at vel 30 prosent av fosterhjemsklientene er langtidsklienter, dvs. at de har vært i fosterhjem i minst 4 år. For klienter som debuterte i perioden 1993–2005 utgjorde disse 4.900 fosterhjemsklienter.

Hvordan går det med klientene på sikt?

Vi har studert hvordan det går med barnevernsklientene som voksne. Vi har sett på fire forhold som vi har data om. Det gjelder fullført utdanning, brutto inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet. På alle disse områdene kommer de tidligere barnevernsklientene vesentlig dårligere ut enn tilsvarende gruppe i sammenlikningsutvalget. Det er færre med høy utdanning, flere med lav inntekt, flere som mottar sosialhjelp og en større andel som har vært arbeidsledig. På alle fire områdene er det også forskjeller mellom de tidligere barnevernsklientene. De som kommer dårligst ut er gjennomgående de som har saksgrunnlag atferdsavvik og rusmisbruk. Når det gjelder type plassering er det de som har vært på barnehjem og institusjoner som det gjennomgående går dårligst med. Disse resultatene er i overensstemmelse med internasjonal forskning.

Hvorfor går det dårligere med barnevernsbarna?

En av de viktigste årsakene til at det går dårlig med barnevernsklientene er at de har et svært vanskelig utgangspunkt, med dårlig levekår og ofte utsatt for omsorgssvikt og mishandling. Sammenlikner man klientenes foreldre med foreldrene i sammenlikningsutvalget på noen sentrale levekårsindikatorer, viser det seg at forskjellene er store. Foreldrene til barnevernsklientene har bl.a. lavere utdanning, lavere inntekt og flere er avhengige av sosialhjelp.

Om ettervern og positive voksenkarrierer

Antall ettervernsklienter har steget fra 500 til over 2000 i 2005. Det mest brukte etterverntiltaket er økonomisk støtte, mens det mest brukte omsorgstiltaket er fosterhjem. Vi definerte en vellykket voksenkarriere ut fra variablene utdanning, inntekt, arbeidsledighet og sosialhjelp. Dette resulterte i at 20 prosent av de tidligere barnevernsklientene hadde en vellykket voksenkarriere. I sammenlikningsutvalget var det vel 58 prosent som hadde vellykkede karrierer. Analysene viste at 24 prosent av ettervernsklientene hadde en vellykket voksenkarriere, denne andelen var 18 prosent blant de andre klientene.

Tidlig intervensjon og plassering

Vi sammenliknet barn som ble plassert før skolealder med barn og unge som fikk sitt første plasseringsvedtak som tenåringer mht. bruk av sosialhjelp og siktelser etter fylte 18 år. Det viste seg at de som ble plassert som

ungdommer hadde mye høyere andeler som mottok sosialhjelp og som var siktet for en forbrytelse. Det er imidlertid meget usikkert hvor mye dette skyldes tidlig intervensjon.

Grunn- og hjelpestønad, uførepensjon og dødsfall

På alle disse områdene er forskjellene mellom barnevern- og sammenlikningsutvalget store. Barnevernsgruppen har høyere andel som mottar grunn- og hjelpestønad og en høyere andel uførepensjonister (18 år og over). Nesten 12 prosent av barnevernsbarna hadde mottatt grunn- og/eller hjelpestønad, mens denne andelen bare var 3 prosent i sammenlikningsutvalget. Nesten 8 prosent i barnevernsgruppen var uførepensjonert, mens dette kun gjaldt én prosent i sammenlikningsutvalget. Andelen døde var også større i barnevernsgruppen (1,7 prosent mot 0,5 prosent).

9.3 Implikasjoner og konklusjon

Hovedkonklusjonen fra de analysene som er presentert i denne rapporten er at personer som har vært barneverns klienter får dårligere levekår enn personer som ikke har vært i barnevernet. Vi har sett store forskjeller når det gjelder utdanning, inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet. Videre indikerer resultatene at tidligere klienter har større helseproblemer enn befolkningen for øvrig. Helse er indirekte målt ved bruk av grunn- og hjelpestønad og uførepensjon. Tidligere studier har også vist at forskjellene er store mellom barnevernsbarna og resten av befolkningen når det gjelder siktelse for forbrytelser. Vår kunnskap om opphopning av levekårsproblemer hos utsatte grupper tilsier at det også er store forskjeller på andre områder.

Kanskje det viktigste vi kan lære av dette datamaterialet og denne studien er størrelsen på problemet. Vi har vært vant til å tenke at barneverns klientene utgjør rundt 30–40.000 klienter. At dette akkumuleres til 120.000 personer i løpet av 16 år har vi ikke tidligere hatt kunnskap om. Dette er kunnskap som ikke bare berører barnevernssektoren, men hele samfunnet. Vi beregnet at 20 prosent hadde vellykkete karrierer etter de hadde vært i barnevernet. Det vil alltid være usikkerhet beheftet med slike beregninger, men la oss anslå at det går relativt bra med 1/3 av klientene. Av de 120.000 nåværende og tidligere klientene var 56.000 over 18 år i 2005. Dersom det går relativt dårlig med to tredeler av disse, utgjør dette rundt 36.000 personer i alderen 18 til 37 år. Dette sier noe om størrelsen på problemet.

Hvilke implikasjoner har dette for barnevernet. Det er nærliggende å slutte at denne kunnskapen bør få følger for hvilke tiltak som iverksettes overfor klientene. Dette kan være tiltak som er rettet mot å bedre utdanningstilbudet og innføre sysselsetningstiltak. Siden helsetilstanden er relativt dårlig, er det tydelig at det også er behov for tiltak på dette området. Men problemet synes å være av så stort omfang at også andre sektorer i samfunnet må mobiliseres. Det er nødvendig å drøfte hva som kan gjøres for å demme opp for denne utviklingen. Det synes naturlig at det utvikles et samarbeid mellom ulike etater, både statlige og kommunale. Det er viktig å gå videre med disse resultatene, og de må drøftes av de politiske og administrative myndigheter. Det er også viktig kunnskap for ansatte i barnevernsektoren og for brukerorganisasjonene.

For dem som får tidlig hjelpe- eller omsorgstiltak av barnevernet blir det viktig at man også på tidligst mulige tidspunkt setter inn tilstrekkelige tiltak. Resultatene gir oss grunn for å anta at i en del tilfeller får barn og unge hjelpen for sent, og i en del tilfelle gis det nok utilstrekkelig hjelp. Det blir viktig å gå i dybden slik at man kan få gitt en best mulig hjelp for de problemene som knytter seg til manglende utdanning, helseproblemer (blant annet psykiske lidelser og rusmisbruk) og arbeidsledighet. Bedre løsninger på de problemene som ligger til grunn her vil kunne hjelpe flere ut av fattigdom. For lav eller mangelfull utdanning samt helseproblemer ser hele veien ut til å være en viktig kilde til seinere problemer. I den grad både barneverntjenesten og NAV/sosialkontor har for lite fokus på disse feltene, er det viktig at dette fokuset skjerpes. Videre bør óg helsetjenestens fokus på omsorgssvikt blant barn, dropout fra utdanning samt fattigdomsproblemer og rusmisbruk hos unge mennesker, skjerpes. I en del regioner jobber barnevernstjenesten, helsetjenesten og NAV/sosialkontor trolig rimelig bra sammen, mens i mange regioner er samarbeidet fortsatt for dårlig. Den psykiske helse-tjenesten, både primær- og spesialistdelen, og den kommunale og statlige barnevernstjenesten må intensivere samarbeidet.

Behov for mer kunnskap

En viktig målsetning med videre forskning på området er å finne ut av hva som karakteriserer de som greier seg bra, og hvem det er som ikke greier å tilpasse seg samfunnet. Dette vil prioriteres i det videre arbeidet med disse dataene. Videre vil det være viktig å forsøke å identifisere hvem som faller

utenfor på de ulike områdene. Hvem tar ikke utdanning, hvem blir arbeidsledige osv.

Vi ønsker å arbeide videre med de problemstillingene som vi har tatt opp i denne rapporten. Det er viktig å finne ut mer om hvordan det går med klientene på lang sikt, også på andre områder enn det vi har studert her. Men andre problemstillinger knyttet til barn med minoritetsetnisk bakgrunn og et nærmere studium av ungdom som har fått tiltaket MST, vil også bli prioritert.

I tillegg til dette store materialet er det nødvendig å supplere med mer kvantitativ forskning og samtidig kvalitativ forskning (blant annet intervjuundersøkelser med brukere og ansatte i barnevernet er nødvendig). En del av de betydelige problemene vi har avdekket kan skjue fordi vi får med alle. Ved fortolkning av intervjuundersøkelser blir det i tida framover svært viktig å huske på at de barn og unge som har de aller største problemene, ofte vil falle ut av de frivillige intervjuundersøkelsene. Brukerundersøkelser innen barnevern- og sosialsektoren foretas ofte i relativt liten skala og med utvalg med dårlig eller ikke klarlagt representativitet. Dette prosjektet har ikke disse problemene.

Summary

Background

This report presents some results from a register data study of Norwegian child welfare clients. We focus mainly on their outcomes as adults concerning education, income, social benefits and employment. We also present some results about the duration of different child welfare careers. Further, we present some analyses of the timing of intervention and after care support.

Methods

Study population

The study population consists of all child welfare clients in Norway between 1990 and 2005. This constitutes a total of 120,986 former and present clients from 0 to 37 years of age. The data used is register data from Statistics Norway, and the design is longitudinal. The data file also consists of a comparison sample of 112,412 children and young adults who have not been in contact with the Child Welfare authorities.

Variables

The child welfare register contains the reasons for intervention, the types of interventions and who reported the case. These variables have been recorded each year. Other register data are also added to the file. These include among others, charges with crimes, social assistance, causes of death, disablement benefit, education, income, marital status and country background.

Results

Foster homes careers. We defined long-term foster care as placements that have lasted longer than 3 years. About 30 % of the foster care careers last 4 years or more.

Adult outcomes. Former child welfare clients achieve lower education levels than their peers in the general population. They have also lower income and they are more often unemployed. More of the former clients receive social security benefits.

After care support. After care support has increased from 500 cases in 1995 to more than 2000 cases in 2005. Multivariate logistic regression showed that former clients with after care support had 47 % higher odds than other clients to have achieved education beyond compulsory school level. They were also more likely to meet the criteria for a successful adult career.

Early interventions. The results showed that clients with their first intervention as teenagers received more social benefits and were more often charged with a crime, than clients with the first intervention before school age. However, these results cannot explain the relation between timing of intervention and later careers.

Conclusions

The main conclusion from these analyses is that prior child welfare clients have more inferior living conditions than their peers from the general population. This is based on the following 5 indicators: education, income, social benefits, employment and health. From 1990 to 2005 the number of child welfare clients has accumulated to more than 120,000 individuals. This tells us that we are facing a serious problem and great challenge for society, to find ways to solve or remedy these issues.

Referanser

- Barstad, A. (2003). Levekår i storbyene: Noen bydeler er særlig utsatte. *Samfunnsspeilet*, nr. 2, 44–52.
- Barth, R. P. (1990). On their Own: The Experience of Youth After Foster Care. *Child and Adolescent Social Work*, 7, 419–440.
- Berridge, D. & Cleaver, H. (1987). *Foster Home Breakdown*. Oxford: Basil Blackwell.
- Clausen, S.-E. (2003). Plasseringer utenfor hjemmet på 1990-tallet. I E. Backe-Hansen (red.), *Barn utenfor hjemmet: Flytting i barnevernets regi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Clausen, S.-E. (2004). Har barn som mishandles større risiko for å bli kriminelle? *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 41, 971–978.
- Courtney, M. E. & Dworsky, A. (2006). Early Outcomes for Young Adults Transitioning from Out-of-Home Care in the USA. *Child and Family Social Work*, 11, 209–219.
- Courtney, M. E. et al. (2007). *Midwest Evaluation of the Adult Functioning of Former Foster Youth*. Chicago, IL: Chapin Hall.
- Grinde, T. V. (1993). *Kunnskapsstatus for barnevernet*. Oslo: TANO.
- Heggen, K. & Clausen, S.-E. (2006). Høgre utdanning som sosialt prosjekt. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 47, 331–358.
- Kristofersen LB. (2005). Barnevernbarnas helse. Uførhet og dødelighet i perioden 1990–2002. *NIBR-rapport 2005:12*, Norsk institutt for by- og regionforskning - NIBR, Oslo
- Loeber, R., Farrington, D. P. & Petechuk, D. (2003). Child Delinquency: Early Intervention and Prevention. *Child Delinquency Bulletin Series*, May 2003. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Matheson, C. G. (1991). Suicide Prevention and Intervention with Young People in Foster Care in Canada. *Child Welfare*, 70, 185–191.
- McCall, R.B. & Green, B. L. (2004). Beyond the Methodological Gold Standards of Behavioral Research: Considerations for Practice and Policy. *Social Policy Report*, 8(2), 3–19.
- McGloin, J. M. & Widom, C. S. (2001). Resilience among abused and neglected children grown up. *Development and Psychopathology*, 13, 1021–1038.

- Nygaard Christoffersen, M. (1993). *Anbragte børns livsforløp. En undersøgelse af tidligere anbragte børn og unge født i 1967*. Rapport 93:11. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ringheim, G. & Throndsen, J. (1997). *Løvetannbarn: De klarte seg – mot alle odds*. Oslo: Cappelen.
- Statistisk sentralbyrå (2001). *Norsk standard for utdanningsgruppering. Revidert 2000*. C617. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2007). *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2006*. Rapport 2007/8. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Stein, M. (2005). *Resilience and Young People Leaving Care. Overcoming the Odds*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Stein, M. (2006). Research Review: Young people leaving care. *Child and Family Social Work, 11*, 273–279.
- Storø, J. (2001). *På begge sider av atten – om ungdom, barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vinnerljung, B. (2006). Fosterbarn som unga vuxna – en översikt av resultat från några nationella registerstudier. *Socialmedisinsk tidsskrift, nr. 1*, 23–35.
- Vinnerljung, B., Hjern, A. & Lindblad, F. (2006). Suicide attempts and severe psychiatric morbidity among former child welfare clients – a national cohort study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 723–733
- Vinnerljung, B. & Ribe, M. (2001). Mortality after care among young adult foster children in Sweden. *International Journal of Social Welfare 10*:164–73
- Wasserman, G.A., Keenan, K., Tremblay, R.E., Coie, J.D., Herrenkohl, T.I., Loeber, R. & Petechuk, D. (2003). Risk and Protective Factors of Child Delinquency. *Child Delinquency Bulletin Series*, April 2003. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Wolkind, S. & Rushton, A. (1994). Residential and Foster Family Care. I M. Rutter, E. Taylor og L. Hersov (red.), *Child and Adolescent Psychiatry: Modern Approaches*. Oxford: Blackwell Science.